

Instytucja
Województwa
Małopolskiego

Wojewódzki Urząd Pracy
w Krakowie

Aktywizacja zawodowa i integracja społeczna

2013

Rynek pracy w Małopolsce 2012

Spis treści

Wstęp	2
Wnioski	3
Wykluczenie społeczne i bezrobocie w Małopolsce w 2012 roku	4
Sytuacja wybranych grup na małopolskim rynku pracy	13
Wsparcie w zakresie aktywizacji zawodowej i integracji społecznej w Małopolsce	22
Aktywizacja zawodowa i społeczna wybranych grup	30

Wstęp

Niniejsza część raportu *Rynek pracy w Małopolsce 2012 - Aktywizacja zawodowa i integracja społeczna* - koncentruje się wokół problemu bezrobocia, bierności zawodowej i wykluczenia społecznego w kontekście sytuacji na rynku pracy.

Ważnymi, z punktu widzenia rynku pracy barierami dla rozwoju Małopolski są: niski wskaźnik zatrudnienia w grupie 15-64 lata, wysoki udział osób do 25. roku życia w ogóle osób bezrobotnych, niski wskaźnik zatrudnienia kobiet, rosnący udział w populacji osób w wieku poprodukcyjnym, wczesny wiek dezaktywacji zawodowej, oraz niski wskaźnik zatrudnienia osób niepełnosprawnych.

Ogólna diagnoza tych zjawisk uzupełniona została dokładniejszą analizą sytuacji czterech grup: kobiet powracających do pracy po przerwie związanej z wychowaniem dzieci, osób młodych do 25. roku życia, osób starszych po 50. roku życia oraz osób niepełnosprawnych. Grupy te zostały uznane jako szczególnie istotne w polityce Województwa oraz wskazane jako jedne z priorytetowych w Programach Strategicznych Województwa Małopolskiego na lata 2011-2020. Należy podkreślić, że umocnieniem i potwierdzeniem dla przyjętej w Małopolsce polityki szczególnego wspierania działań na rzecz kobiet, osób młodych, starszych i niepełnosprawnych jest zgodność z kluczowymi dla rozwoju Europy i Polski dokumentami tj. unijną strategią rozwoju społeczno-gospodarczego *Europa 2020* oraz *Strategią Rozwoju Kraju 2020*.

Małopolska należy do regionów, które stosunkowo wcześniej zdecydowały o stosowaniu kryteriów wyboru projektów prowadzących do węższego kierowania wsparcia ze środków publicznych. Takie podejście pozwala na większą adekwatność pomocy w stosunku do zróżnicowanych potrzeb i grup znajdujących się w szczególnie trudnej sytuacji, a także ułatwia ocenę jej efektywności.

Charakterystykę wsparcia obejmującego aktywizację zawodową i integrację społeczną znajdują Państwo w niniejszym opracowaniu.

Wnioski

Od kilku lat wskaźniki dotyczące ubóstwa kształtują się w Małopolsce korzystniej niż w Polsce, utrzymuje się również tendencja spadkowa odsetka osób korzystających z pomocy społecznej (por. rozdział *Wykluczenie społeczne i bezrobocie w Małopolsce w 2012 roku*, str. 4-5)

W IV kw. 2012 r. nastąpił w Małopolsce spadek liczby osób pracujących oraz wzrost liczby osób bezrobotnych (wg BAEL), mimo to proporcja osób pracujących do niepracujących była bardziej korzystna niż w 2011 r. - głównie ze względu na spadek liczby osób biernych zawodowo (por. rozdział *Wykluczenie społeczne i bezrobocie w Małopolsce w 2012 roku*, str. 7)

Największy wzrost stopy bezrobocia rejestrowanego oraz liczby osób bezrobotnych wystąpił w tych województwach i powiatach, które charakteryzowały się lepszą sytuacją na rynku pracy (posiadały najniższą stopę bezrobocia) (por. rozdział *Wykluczenie społeczne i bezrobocie w Małopolsce w 2012 roku*, str. 9-11)

Bezrobocie w grupie mężczyzn rosło szybciej niż w grupie kobiet, przez co odsetek tych ostatnich w rejestrach urzędów pracy zmniejszył się. Ma to związek ze zwolnieniami grupowymi, które w 2012 roku dotknęły przede wszystkim budownictwo i przetwórstwo przemysłowe - branże zatrudniające głównie mężczyzn (por. rozdział *Wykluczenie społeczne i bezrobocie w Małopolsce w 2012 roku oraz Sytuacja wybranych grup na małopolskim rynku pracy*, str. 12)

W 2012 r. zauważalna była rosnąca liczba kobiet, które zaczęły szukać pracy po przerwie związanej z urodzeniem i wychowaniem dziecka. Pośród nich przeważały kobiety, które nie posiadały żadnego lub zaledwie kilkumiesięczne doświadczenie zawodowe. Warty podkreślenia jest fakt, że co dziesiąta kobieta powracająca na rynek pracy po urodzeniu dziecka była w wieku 45 plus (por. rozdział *Sytuacja wybranych grup na małopolskim rynku pracy*, str. 13)

W odniesieniu do osób w wieku do 25. roku życia i powyżej 50 lat zauważalny w 2012 r. był wzrost liczby bezrobotnych w tych kategoriach wiekowych. Przy czym udział osób młodych w ogóle bezrobotnych zmalał w stosunku do 2011 r., natomiast udział osób starszych znacznie wzrósł (o 17,3%) (por. rozdział *Sytuacja wybranych grup na małopolskim rynku pracy*, str. 15-19)

W stosunku do 2011 roku nastąpił wzrost liczby ofert pracy zgłaszanych do powiatowych urzędów pracy oraz zwiększenie liczby podjęć pracy za ich pośrednictwem. Dzięki zwiększeniu środków Funduszy Pracy w 2012 roku wzrosła też liczba osób objętych aktywizacją (por. rozdział *Wsparcie w zakresie aktywizacji zawodowej i integracji społecznej w Małopolsce*, str. 23-24)

Wykluczenie społeczne i bezrobocie w Małopolsce w 2012 roku

Wykluczenie społeczne to sytuacja uniemożliwiająca lub znacznie utrudniająca jednostce lub grupie pełnienie ról społecznych, korzystanie z dóbr publicznych i infrastruktury społecznej, gromadzenie zasobów i zdobywanie dochodów w godny sposób.¹ Istotnymi czynnikami wykluczenia społecznego są ubóstwo i pozostawanie bez pracy, które wskazywane są jako główne bariery uniemożliwiające pełne uczestniczenie w życiu społecznym.

Ubóstwo w Małopolsce

Zagrożonych ubóstwem jest ponad 17% Polaków, w biedzie żyje co dziesiąty Polak, który ma pracę.² Na podstawie badań głównego Urzędu Statystycznego można przedstawić główne cechy polskiego ubóstwa³:

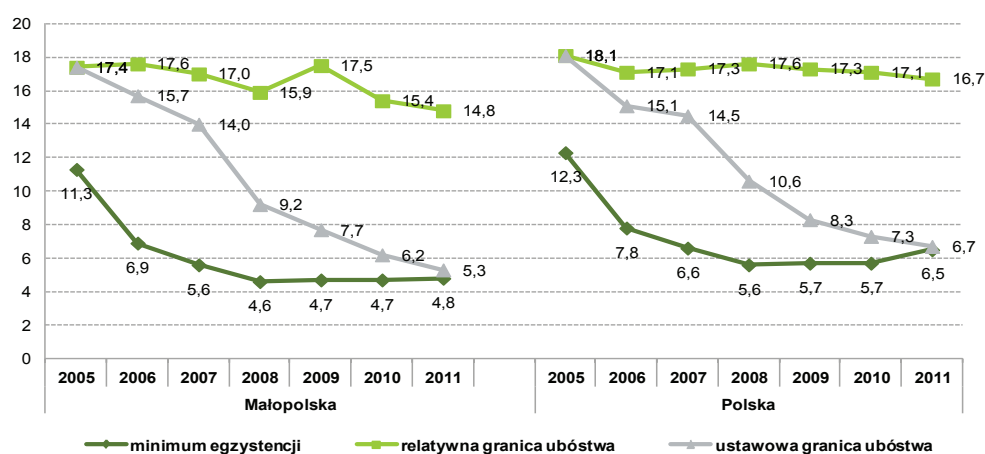
- dotyka przede wszystkim osoby z najniższym wykształceniem i rodziny wielodzietne,
- częściej osobami biednymi są młodzi niż starsi (wbrew powszechnej opinii o ubóstwie emerytów),
- częściej są biedne rodziny mieszkające na wsi i w małych miastach niż w dużych,
- ubóstwo raczej nie dotyczy osób z wyższym wykształceniem,
- najczęściej cierpią biedę bezrobotni i osoby korzystające z pomocy społecznej.

Główny Urząd Statystyczny od 2005 r. w sposób regularny prowadzi badania budżetów gospodarstw domowych dotyczące zasięgu ubóstwa ekonomicznego szacowanego przy zastosowaniu różnych granic ubóstwa tj.: minimum egzystencji (obejmuje wydatki związane z zaspokojeniem najniezbędniejszych potrzeb egzystencjalnych); relatywną granicą ubóstwa (kwota równa 50% średnich miesięcznych wydatków gospodarstw domowych); ustawową granicą ubóstwa (kwota dochodów, uprawniająca do ubiegania się o przyznanie świadczenia pieniężnego w ramach pomocy społecznej). Najbardziej aktualne (na dzień sporządzenia niniejszego raportu) badania gospodarstw domowych dotyczą 2011 roku.

Analizując wskaźniki zagrożenia ubóstwem w Małopolsce w latach 2005-2011 można zauważyć, że po okresie spadku w latach 2005-2008, a następnie paroletniej stabilizacji, w 2011 r. odnotowano niewielki wzrost poziomu zagrożenia ubóstwem skrajnym. Spadkową tendencję wykazuje wskaźnik ustawowej granicy ubóstwa – jest to jednak efekt utrzymania od kilku lat kwot dochodów uprawniających do korzystania z pomocy społecznej na tym samym poziomie. Zgodnie z ustawą o pomocy społecznej, kwoty te powinny podlegać weryfikacji co 3 lata. Od 2006 r. kryteria dochodowe nie zmieniły się, co spowodowało, że w 2011 r. wartości te były niższe niż minimum egzystencji, określające najniższą granicę ubóstwa.⁴

W latach 2009-2011 zauważalna jest utrzymująca się tendencja spadkowa w odniesieniu do ubóstwa relatywnego. Wskaźnik ubóstwa relatywnego spadł w 2011 roku o 2,1 punktu procentowego (p.p.) w stosunku do stanu w 2009 roku, podczas gdy w Polsce odnotowano w tym czasie spadek o 0,6 p.p. Tym samym można wnioskować, że w Małopolsce szybciej zmniejsza się dystans pomiędzy wysokim i niskim poziomem życia.

Wskaźniki zagrożenia ubóstwem według granic ubóstwa w Małopolsce i Polsce w latach 2005-2011

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych, GUS

¹ Wykluczenie społeczne: nowa nazwa - stary problem, portal: www.wykluczenie.pl

² Ubóstwo w Polsce w 2011 r., Główny Urząd Statystyczny, 2011

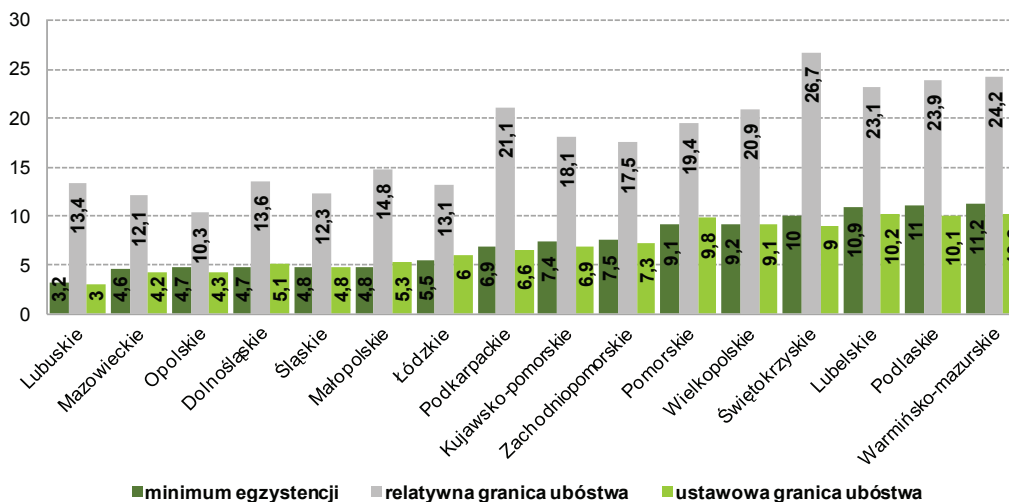
³ Polska bieda 2012. Im więcej dzieci, tym jej więcej, portal: www.wyborcza.pl, z dnia 29 grudnia 2012

⁴ Kwoty te zostały zwaloryzowane dopiero w październiku 2012 r.: dla osoby samotnie gospodarującej – z 477 zł do 542 zł, dla osoby w rodzinie – z 351 zł do 456 zł.)

Biorąc jednak pod uwagę informacje o obecnej sytuacji gospodarczej, malejących płacach realnych⁵ oraz rosnącym bezrobociu, najprawdopodobniej w 2013 r. nie ubędzie osób żyjących w skrajnej biedzie⁶.

Sytuację Małopolski na tle pozostałych regionów kraju przedstawiono na wykresie, zajmuje ona 5 miejsce (wraz z województwem śląskim) pod względem odsetka osób żyjących w skrajnym ubóstwie (najniższy wskaźnik odnotowano w województwie lubuskim - 3%), 6. pozycję w odniesieniu do wskaźnika ustawowej granicy ubóstwa i 7. miejsce pod względem wielkości wskaźnika relatywnej granicy ubóstwa.

Wskaźniki zagrożenia ubóstwem w województwach w 2011 roku

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych, GUS

W porównaniu do roku poprzedniego jedynie w dwóch województwach (lubuskie i dolnośląskie) spadł odsetek osób żyjących w skrajnej biedzie, w pozostałych województwach wskaźnik określający odsetek osób żyjących na granicy minimum egzystencji wzrósł, przy czym najmniejszy wzrost wystąpił w Małopolsce - o 0,1 p. p. (w Polsce - 0,8 p. p.).

Osoby korzystające z pomocy społecznej

Innym wskaźnikiem obrazującym sytuację w obszarze wykluczenia społecznego jest odsetek osób korzystających z pomocy społecznej. W 2012 r. z pomocy społecznej korzystało w Małopolsce 230 tys. osób (15 tys. mniej niż w 2011 r.), co stanowi prawie 6,9% wszystkich mieszkańców regionu. Odsetek ten spadł w porównaniu do 2011 roku, kiedy to wynosił 7,4%. Tendencja spadkowa utrzymuje się już od kilku lat - przyczyna jest taka sama, jak w odniesieniu do ubóstwa ustawowego - jest to głównie efekt utrzymania niezmienionej od 2006 r. kwoty uprawniającej do korzystania z pomocy społecznej.

Odsetek korzystających z pomocy społecznej w Małopolsce w latach 2005-2012

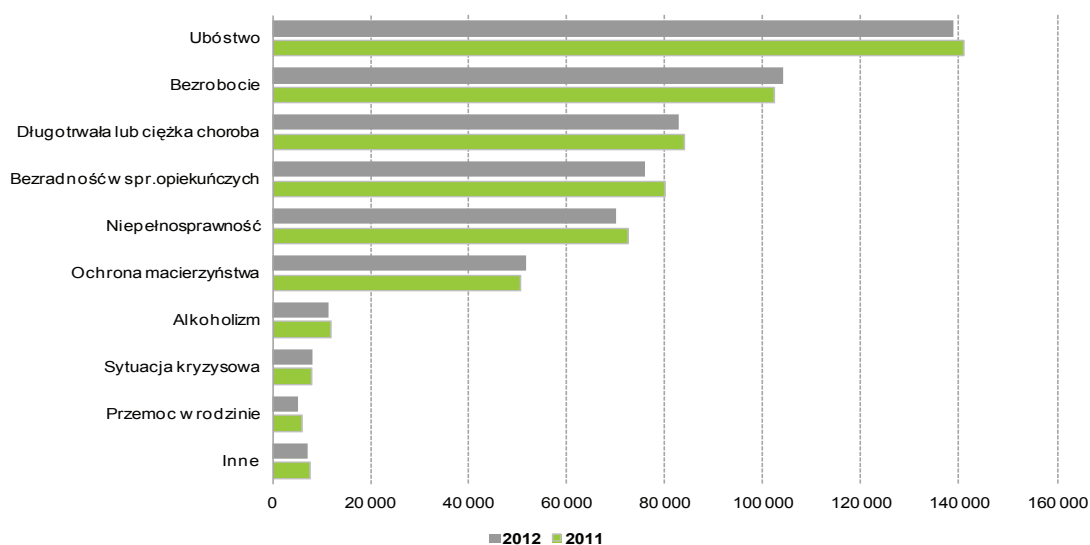
Źródło: opracowanie własne na podstawie Sprawozdania MPIPS-03 za lata 2005-2012 oraz Banku Danych Lokalnych, GUS

⁵ Według GUS w zeszłym roku przeciętna płaca w gospodarce wyniosła 3,52 tys. zł brutto i była realnie niższa o 0,1 proc. niż w 2011 roku. Płaca realna to rzeczywista siła nabywcza otrzymywanej płacy, czyli ilość towarów i usług, które można za nią kupić.

⁶ Polska bieda 2012. Im więcej dzieci, tym jej więcej, portal: www.wyborcza.pl, z dnia 29 grudnia 2012

Główne powody korzystania ze wsparcia socjalnego nie zmieniły się w stosunku do poprzedniego roku, są nimi przede wszystkim ubóstwo (dotyczące 60% beneficjentów pomocy społecznej), bezrobocie (45%), długotrwałe choroby (36%), bezradność w sprawach opiekuńczych (33%) oraz niepełnosprawność (30%)⁷ (por. wykres).

Powody udzielenia pomocy społecznej w 2011 i 2012 roku

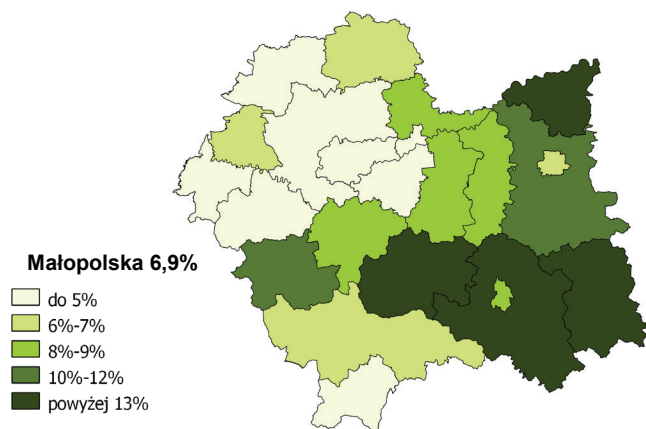

Źródło: opracowanie własne na podstawie Sprawozdania MPiPS-03.

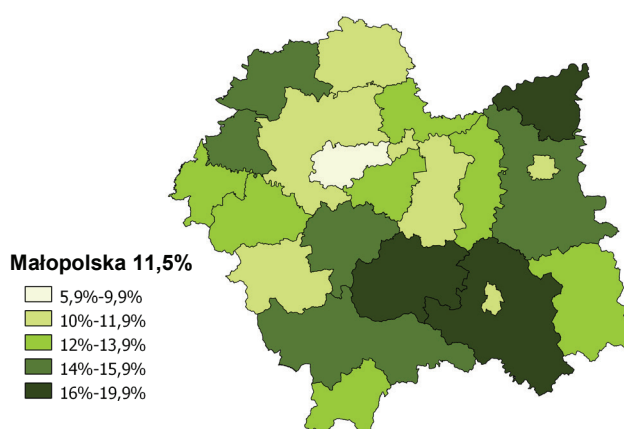
Analiza przestrzennego zróżnicowania odsetka beneficjentów pomocy społecznej w populacji poszczególnych powiatów pokazuje znaczące dysproporcje pomiędzy różnymi częściami Małopolski. W części powiatów Krakowskiego Obszaru Metropolitalnego (Kraków i powiaty krakowski i wielicki) oraz w subregionie Małopolski Zachodniej odsetek ten nie przekracza 6% (przy czym najniższy jest w Krakowie – 3,4%). W pozostałych powiatach Krakowskiego Obszaru Metropolitalnego (miechowski, bocheński, myślenicki), w powiecie nowotarskim oraz w Tarnowie i Nowym Sączu odsetek ten nie przekracza 8%. Najwyższe wartości osiągnął natomiast w powiatach subregionów tarnowskiego i sądeckiego (powiaty: tarnowski, dąbrowski, gorlicki nowosądecki, limanowski) oraz w powiecie subregionu podhalańskiego (powiat suski) – od 9% do ponad 14%. W 2012 r. w porównaniu do roku poprzedniego w prawie wszystkich powiatach Małopolski spadł odsetek osób korzystających z pomocy społecznej, jedynie w powiecie nowotarskim utrzymał się na podobnym poziomie.

W dużej mierze powiaty, w których występuje wysoki odsetek osób korzystających z pomocy społecznej, jednocześnie charakteryzują się wysoką stopą bezrobocia – z wyjątkiem powiatu gorlickiego i suskiego (por. mapy).

Mapa 1. Odsetek mieszkańców powiatów korzystających z pomocy społecznej w 2012 roku

Mapa 2. Stopa bezrobocia na koniec 2012 roku

Źródło: opracowanie własne na podst. danych Sprawozdania MPiPS-03 oraz danych Urzędu Statystycznego w Krakowie

⁷ Procenty nie sumują się do stu, gdyż kilka powodów udzielenia wsparcia może występować łącznie

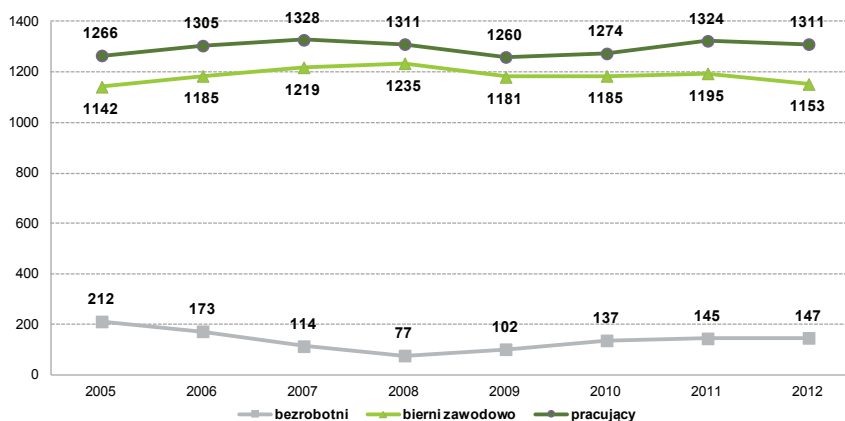
Bierność zawodowa

Analizując sytuację w obszarze wykluczenia społecznego nie sposób pominąć kwestii bierności zawodowej, z którą jest ona silnie skorelowana.

Na małopolskim rynku pracy stosunek osób pracujących do biernych zawodowo i bezrobotnych nie przedstawia się korzystnie - wynosi prawie 50/50. Biorąc pod uwagę współczesne tendencje demograficzne, takie jak starzenie się społeczeństw, czy spadek przyrostu naturalnego brutto w najbliższej przyszłości, tak Małopolska, jak i cały kraj będzie musiał zmierzyć się z problemem zapewnienia wydolności systemu ubezpieczeń społecznych⁸.

Osoby bierne zawodowo są to osoby w wieku powyżej 15 lat, niepracujące i nieposzukujące pracy. W grupie osób nieaktywnych zawodowo znajdują się: osoby niewykazujące chęci do zatrudnienia mimo posiadania zdolności do podjęcia pracy, osoby starsze (w wieku emerytalnym) lub takie, które są w wieku produkcyjnym, ale uzyskały uprawnienia rentowe i nie zamierzają powrócić na rynek pracy. Są to także osoby niepełnosprawne oraz młodzież, która nie rozpoczęła jeszcze kariery zawodowej lub czasowo wycofała się z rynku pracy z powodu kontynuowania edukacji lub konieczności opieki nad dzieckiem.⁹

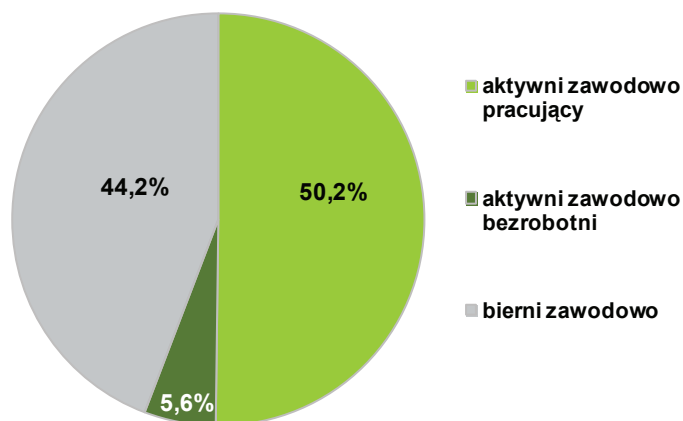
Zmiana liczby ludności w Małopolsce w latach 2005-2012 (dane w tys.)

Źródło: opracowanie własne na podstawie Badania Aktywności Ekonomicznej Ludności w województwie małopolskim w IV kwartale 2012 roku (BAEL), Urząd Statystyczny w Krakowie

Według Badania Aktywności Ekonomicznej Ludności (BAEL)¹⁰ rok 2012 przyniósł nieznaczny spadek liczby osób pracujących w Małopolsce (o 13 tys. osób czyli 1% w stosunku do stanu na koniec 2011 r.). W tym samym czasie liczba osób biernych zawodowo zmalała o 42 tys. (3,5%). Widoczny był także wzrost liczby osób bezrobotnych, który w omawianym okresie wyniósł 2 tys. osób, czyli 1,4%, w stosunku do roku poprzedniego.

Struktura ludności Małopolski w wieku 15 lat i więcej według aktywności ekonomicznej w IV kw. 2012 roku

Źródło: opracowanie własne na podstawie Badania Aktywności Ekonomicznej Ludności w województwie małopolskim w IV kwartale 2012 roku (BAEL), Urząd Statystyczny w Krakowie

⁸ Prawie połowa Polaków jest bierna zawodowo. Kto zapracuje na emeryturę?, www.gazetaprawna.pl, publikacja z dnia 3 kwietnia 2012

⁹ Sedlak&Sedlak, portal: www.rynekpracy.pl

¹⁰ Badanie Aktywności Ekonomicznej Ludności przeprowadzane przez Urząd Statystyczny co kwartał, polega na ankietowaniu próby gospodarstw domowych (obecnie 3536 mieszkań). Jest to specyficzne badanie panelowe, w którym w każdej kolejnej fali badania wymieniana jest 1/4 składu próby (tzw. panel rotacyjny).

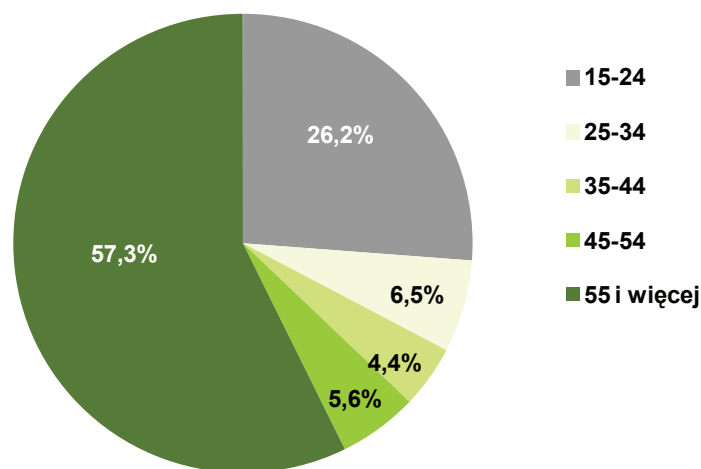

W ostatnim kwartale 2012 roku w Małopolsce osoby biernie zawodowo stanowiły 44,2%, a osoby aktywne zawodowo 55,8% ludności powyżej 15. roku życia (w tym 5,6% stanowiły osoby bezrobotne, a 50,2% osoby pracujące). W stosunku do 2011 roku sytuacja w strukturze aktywności ekonomicznej ludności poprawiła się, bowiem na 1 000 osób pracujących przypadały 992 osoby niepracujące (biernie zawodowo i bezrobotne), w 2011 r. było to 1 012 osób.¹¹

Liczba osób biernych zawodowo zasilana jest głównie za sprawą osób odchodzących na emeryturę, co nadal pozostaje główną przyczyną bierności zawodowej (45,8%). W IV kwartale 2012 r. wzrósł odsetek osób podających taki właśnie powód nieposzukiwania pracy (o prawie 2 p.p. w stosunku do 2011 r.). W tym samym czasie odsetek osób biernych zawodowo podejmujących naukę i uzupełniających kwalifikacje wyniósł 26% ogółu biernych zawodowo Małopolan (jest to drugi najczęstszy powód bierności zawodowej). Podobnie jak rok wcześniej, zniechęcenie bezskutecznym poszukiwaniem pracy deklarowało mniej niż 2% osób biernych zawodowo (ok. 19 tys.).

Struktura wiekowa osób biernych zawodowo wiąże się bezpośrednio z przyczynami braku aktywności zawodowej. Ponad połowę ogółu biernych zawodowo stanowią osoby powyżej 55. roku życia (emerytura) – 57%, a drugą co do wielkości kategorią są osoby młode – uczące się (15-24 lata) – 26%.

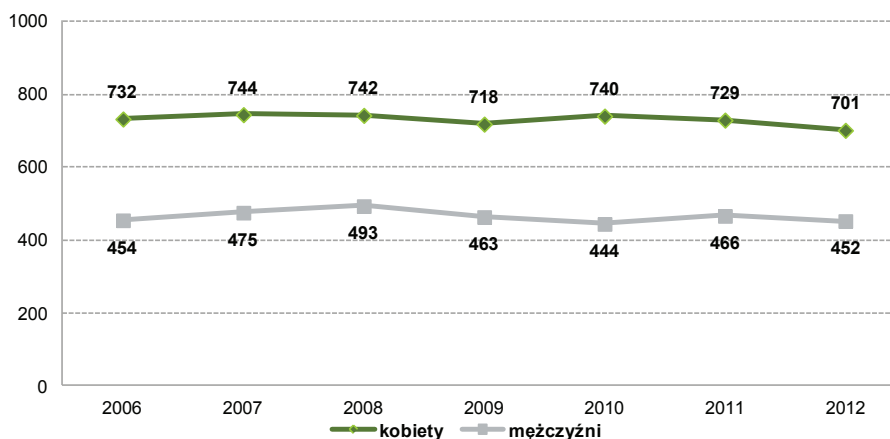
Struktura biernych zawodowo według wieku w IV kw. 2012 roku

Źródło: opracowanie własne na podstawie Badania Aktywności Ekonomicznej Ludności w województwie małopolskim w IV kwartale 2012 roku (BAEL), Urząd Statystyczny w Krakowie

Większość osób biernych zawodowo stanowią kobiety (60%). W 2012 roku liczba biernych zawodowo kobiet spadła w stosunku do 2011 r. o 3,8%, a mężczyzn o 3%. Biorąc pod uwagę fakt, że kobiety często, jako przyczynę bierności zawodowej podają obowiązki rodzinne i domowe, polepszenie sytuacji w zakresie opieki instytucjonalnej nad dziećmi, mogłoby mieć znaczący wpływ na wzrost ich aktywności zawodowej.

Zmiana liczby ludności biernej zawodowo w Małopolsce w latach 2005-2012 (dane w tys.)

Źródło: opracowanie własne na podstawie Badania Aktywności Ekonomicznej Ludności w województwie małopolskim w IV kwartale 2012 roku (BAEL), Urząd Statystyczny w Krakowie

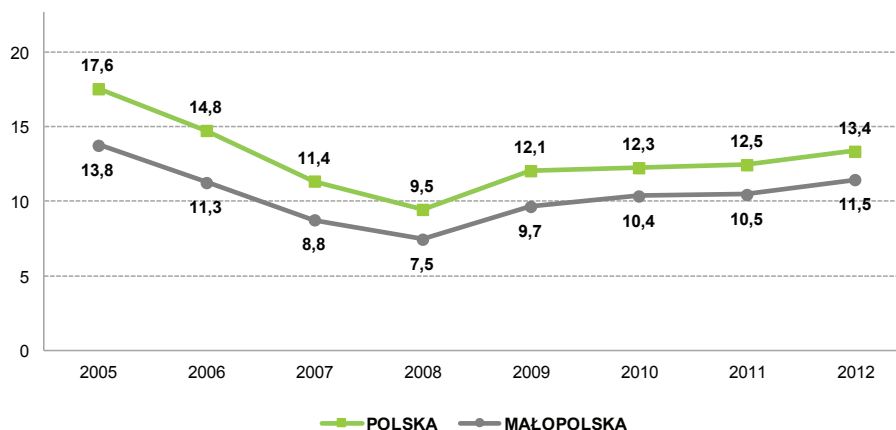
¹¹ Informacja sygnalna GUS, marzec 2013, Aktywność ekonomiczna ludności w województwie małopolskim w IV kwartale 2012 r., źródło: www.stat.gov.pl

Bezrobocie rejestrowane

Kolejną determinantą zagrożenia wykluczeniem społecznym jest zjawisko bezrobocia - prawie połowa klientów pomocy społecznej w 2012 roku wskazywała na nie, jako na główną przyczynę korzystania z pomocy.

Stopa bezrobocia rejestrowanego w Małopolsce od lat utrzymuje się na niższym poziomie niż w kraju - różnica oscyluje wokół dwóch punktów procentowych (11,5% w Małopolsce w stosunku do 13,4% w Polsce w 2012 r.). Tendencje w wartościach wskaźnika były podobne w kraju oraz w regionie. W 2012 roku wzrost stopy bezrobocia w stosunku do roku poprzedniego wyniósł 1 punkt procentowy (p.p.) w województwie oraz 0,9 p.p. w Polsce. Niestety według prognoz ekspertów wskaźnik ten będzie nadal rósł w 2013 roku (przypuszczalnie osiągnie poziom ok. 12,5%)¹².

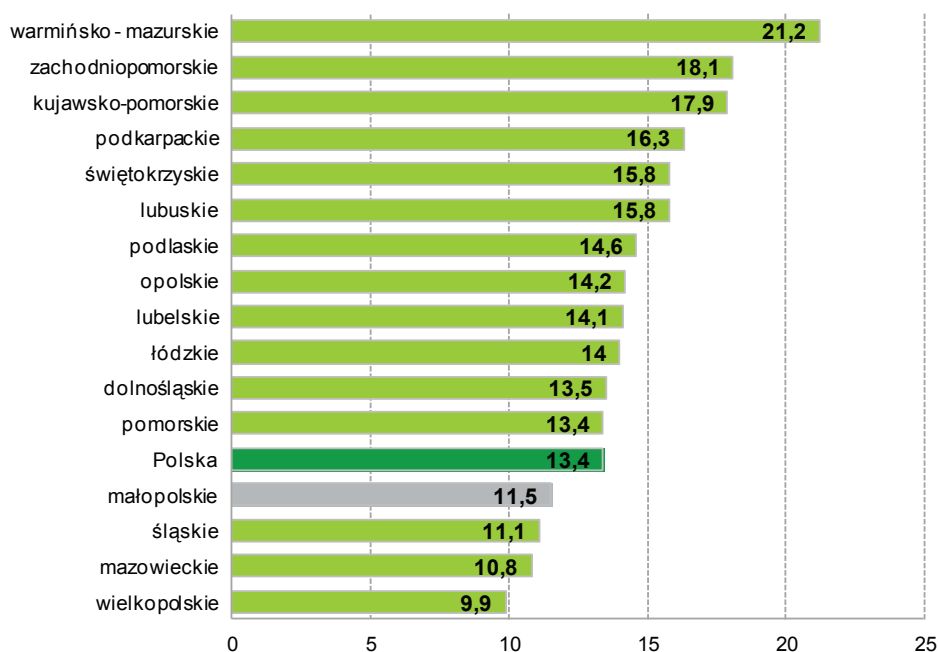
Stopa bezrobocia rejestrowanego w Małopolsce i w kraju w latach 2005-2012

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Wojewódzkiego Urzędu Pracy w Krakowie oraz Urzędu Statystycznego w Krakowie

Rok 2012 przyniósł wzrost stopy bezrobocia we wszystkich województwach. Małopolska plasowała się, tak samo jak w latach poprzednich, na czwartym miejscu w rankingu województw pod względem wartości tego wskaźnika. Pierwsze trzy województwa w rankingu również pozostały te same: wielkopolskie (9,9%), mazowieckie (10,8%) oraz śląskie (11,1%). Stopę niższą od średniej ogólnopolskiej (13,4%) miały jedynie wspomniane trzy regiony oraz Małopolska. Niezmiennie, jak w latach poprzednich, najgorszą sytuację obserwowano w województwach warmińsko-mazurskim (21,2%) i zachodniopomorskim (18,1%), a także w kujawsko-pomorskim (17,9%).

Stopa bezrobocia rejestrowanego w województwach na koniec 2012 roku

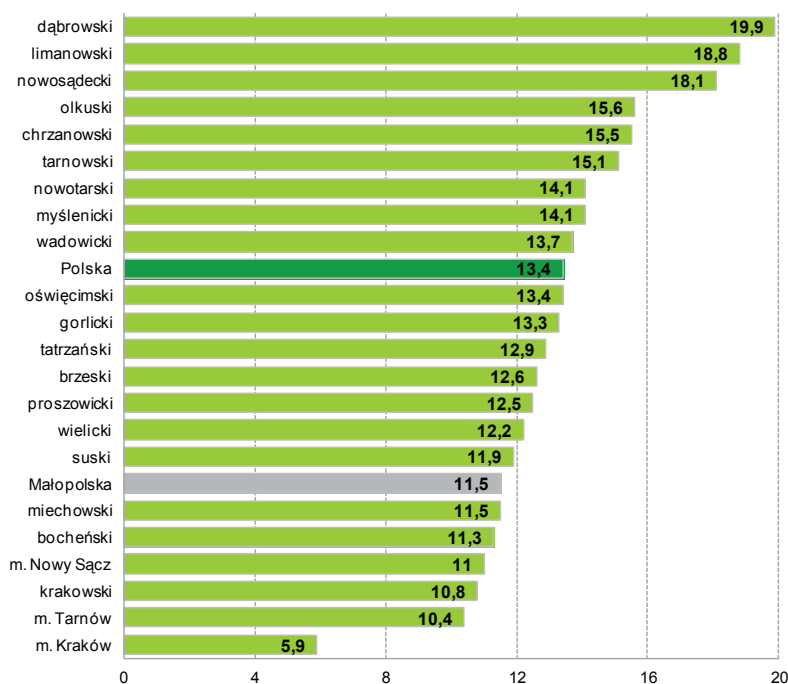
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Statystycznego w Krakowie

¹² Por. „Prognoza dla małopolskiego rynku pracy na 2013 rok”, opracowanie dostępne w serwisie internetowym Małopolskiego Obserwatorium Rynku Pracy i Edukacji: www.obserwatorium.malopolska.pl

Warto przy tym zauważyć, że choć bezrobocie rosło we wszystkich województwach, to jednak w regionach o najlepszej sytuacji tj. mazowieckim, śląskim, wielkopolskim, małopolskim, a także w województwie dolnośląskim wzrost liczby osób bezrobotnych był bardziej widoczny niż w pozostałych. Są to największe rynki pracy, cechuje je więc dużo większa dynamika zmian sytuacji.

Bezrobocie w Małopolsce jest zróżnicowane terytorialnie. Od lat najniższa stopa bezrobocia utrzymuje się w Krakowie (5,9% w 2012 roku). Podobnie jak rok wcześniej powiatami o dobrym wyniku na koniec 2012 roku były: Tarnów, Nowy Sącz i powiat bocheński. W zeszłym roku również w powiecie krakowskim odnotowano wartość stopy poniżej średniej w Małopolsce. W pozostałych powiatach, oprócz miechowskiego (stopa równa średniej dla regionu), wartość wskaźnika kształtowała się powyżej średniej wojewódzkiej. Kolejny rok z rzędu powiatem o najmniej korzystnej wartości stopy bezrobocia okazał się powiat dąbrowski (19,9%). Również trudna sytuacja wystąpiła, podobnie jak w latach poprzednich, w powiecie limanowskim (18,8%) i nowosądeckim (18,1%). Różnica stopy bezrobocia pomiędzy Krakowem a powiatem dąbrowskim – w 2012 roku wyniosła 14 p.p. We wszystkich powiatach stopa bezrobocia rejestrowanego wzrosła w stosunku do poprzedniego roku.

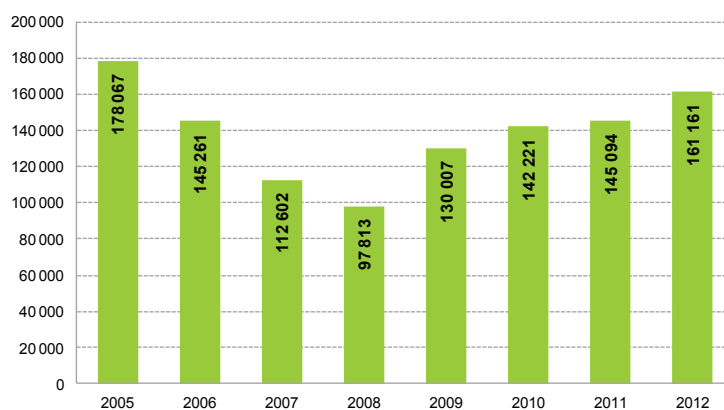
Stopa bezrobocia rejestrowanego w Małopolsce na koniec 2012 roku

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Wojewódzkiego Urzędu Pracy w Krakowie oraz Urzędu Statystycznego w Krakowie

Największy wzrost liczby osób bezrobotnych w ostatnich latach miał miejsce w 2009 roku – o prawie 33% w stosunku do roku poprzedniego. W latach 2005-2008 dynamicznie zmniejszająca się liczba osób bezrobotnych w rejestrach wynikała z utrzymywania się ujemnego salda pomiędzy napływami i odpływami z bezrobocia. Sytuacja uległa zmianie począwszy od czwartego kwartału 2008 roku – od tamtej pory, co roku do rejestrów napływało więcej osób, niż z nich odchodziło.

Zmiany liczby osób bezrobotnych w Małopolsce w latach 2005-2012

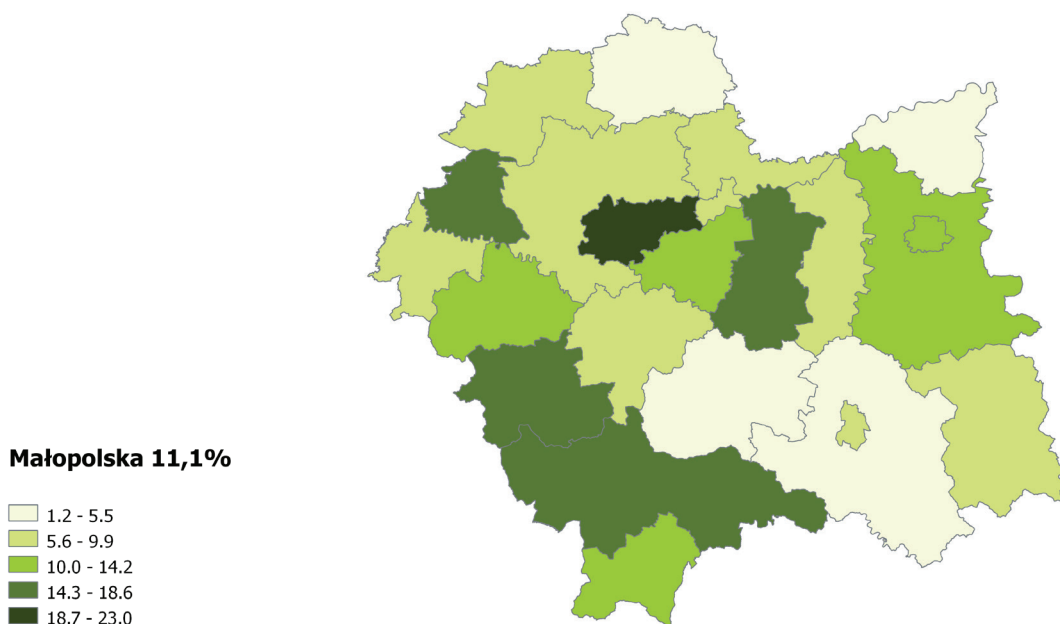

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Wojewódzkiego Urzędu Pracy w Krakowie

W 2012 roku liczba osób bezrobotnych w rejestrach powiatowych urzędów pracy w Małopolsce wzrosła ogółem o 11%¹³ w stosunku do roku poprzedniego. Sytuacja w powiatach była pod tym względem zróżnicowana. Do obszarów, w których wzrost liczby osób bezrobotnych w ostatnim roku był największy, należały: miasto Kraków (23%), powiat bocheński (18,4%) i chrzanowski (18%). Wzrost wyższy od średniej w województwie wystąpił również w powiatach: suskim, nowotarskim, Tarnowie oraz powiecie tarnowskim, a także w powiecie tatrzańskim. W pozostałych dziewięciu powiatach wzrost liczby osób bezrobotnych był niższy niż średnia wojewódzka. W żadnym powiatowym urzędzie pracy nie zanotowano spadku liczby osób bezrobotnych w rejestrze w stosunku do roku poprzedniego. Na wzrost liczby osób bezrobotnych w rejestrach PUP niewątpliwie miał też wpływ wyższy niż w latach ubiegłych poziom zwolnień z przyczyn zakładów pracy. Na koniec 2012 roku w ten sposób straciło pracę o 3,5 tys. osób więcej niż rok wcześniej

Ogólne pogorszenie sytuacji na rynku pracy widać zwłaszcza na przykładzie miasta Krakowa, które jest największym rynkiem pracy w Małopolsce. Choć stolica województwa nadal wyróżnia się pozytywnie na tle innych powiatów, to w zeszłym roku wzrost liczby bezrobotnych rejestrujących się w Grodzkim Urzędzie Pracy był największy. W Krakowie pracowników zwalniali przede wszystkim firmy z branży telekomunikacyjnej, budowlanej i produkcyjnej, a także jednostki sektora edukacji.¹⁴

Mapa 3. Zmiana liczby osób bezrobotnych w latach 2011-2012

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Wojewódzkiego Urzędu Pracy w Krakowie oraz Urzędu Statystycznego w Krakowie

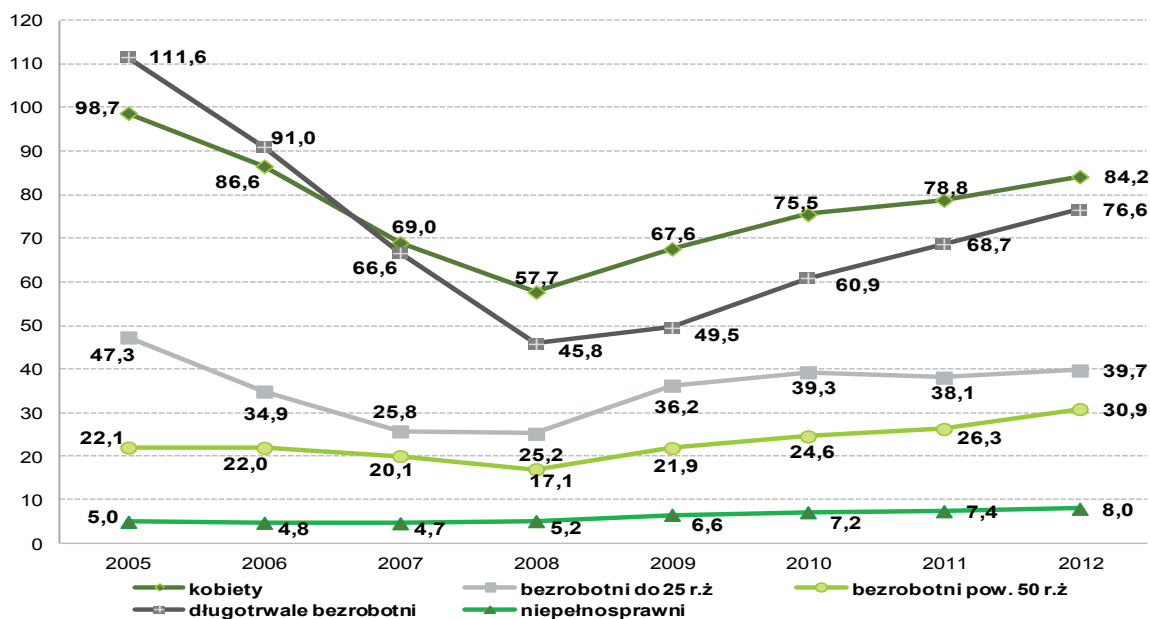
Ponad połowę ogółu bezrobotnych zarejestrowanych w powiatowych urzędach pracy stanowią kobiety oraz osoby długotrwale bezrobotne¹⁵. W tych dwóch kategoriach osób daje się również zaobserwować największą dynamikę zmian w latach 2005-2012. W latach 2005-2008 liczba osób bezrobotnych pozostających w szczególnej sytuacji na rynku pracy¹⁶ spadała. Wyjątek stanowią osoby niepełnosprawne, które są najmniej liczną kategorią w omawianej grupie, dodatkowo ich liczba była bardzo stabilna w ostatnich latach (obserwujemy tu niewielki, ale stabilny wzrost). Względnie stabilna była również liczba osób powyżej 50. roku życia pozostających w rejestrach PUP, choć od 2008 roku zaczęła systematycznie wzrastać. Jest to związane z ogólnymi trendami demograficznymi (osób starszych jest coraz więcej), oraz trudnościami w aktywizacji tych osób, w sytuacji gdy utraciły zatrudnienie. Największą dynamikę cechuje się kategoria osób długotrwale bezrobotnych. W momencie pogorszenia sytuacji gospodarczej widać gwałtowny wzrost w tej kategorii, lepsza sytuacja gospodarcza sprzyja natomiast odpływowi tych osób z rejestrów.

¹³ Zmienność bezrobocia jest prezentowana w wartościach względnych – jako różnica liczby bezrobotnych w porównaniu do poprzedniego roku. Wartości przedstawiono w procentach.

¹⁴ Dane Wojewódzkiego Urzędu Pracy w Krakowie. Szerokim echem w mediach odbiły się zwłaszcza zwolnienia nauczycieli w krakowskich szkołach. Por. „Krakowskie szkoły zwalniają nauczycieli. Nie tylko przez nich”, Gazeta.pl, źródło: http://wiadomosci.gazeta.pl/wiadomosci/1,114883,11738509,Krakowskie_szkoly_zwalniają_nauczycieli_Nie_tylko.html

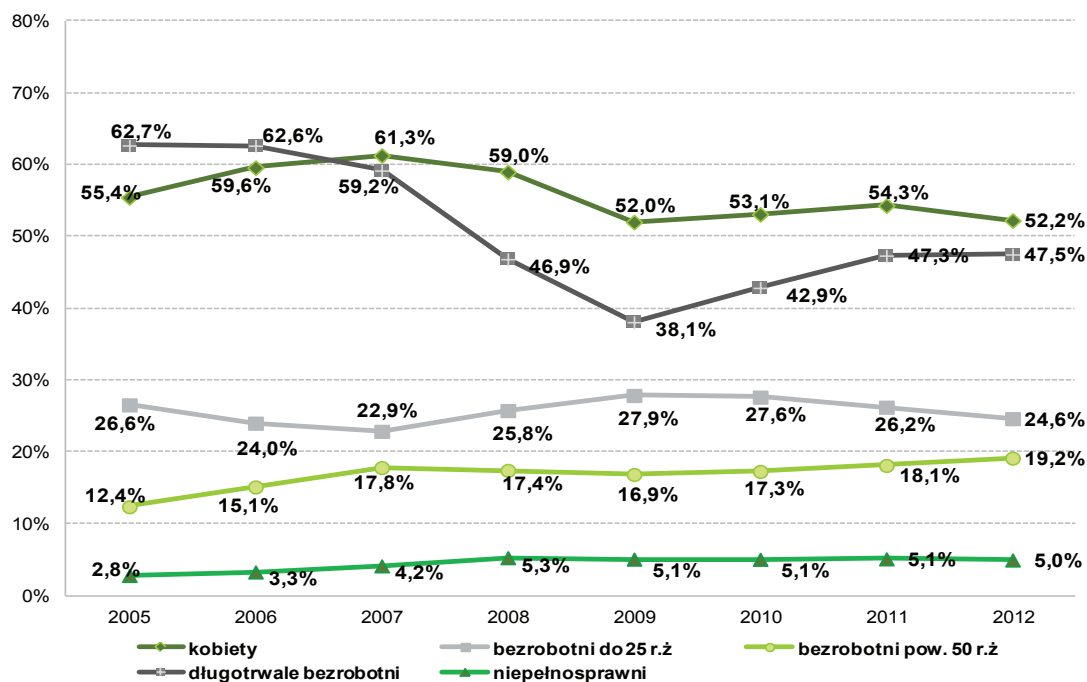
¹⁵ W myśl Ustawy o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy bezrobotnym długotrwale jest osoba bezrobotna pozostająca w rejestrze powiatowego urzędu pracy łącznie przez okres ponad 12 miesięcy w okresie ostatnich dwóch lat, z wyłączeniem okresów odbywania stażu i przygotowania zawodowego w miejscu pracy.

¹⁶ Zgodnie z ustawą o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy wyróżnia się następujące kategorie osób będących w szczególnej sytuacji na rynku pracy: bezrobotny do 25 roku życia; bezrobotny długotrwale albo po zakończeniu realizacji kontraktu socjalnego; bezrobotna kobieta która nie podjęła zatrudnienia po urodzeniu dziecka; bezrobotny powyżej 50 roku życia; bezrobotny bez kwalifikacji zawodowych, bez doświadczenia zawodowego lub bez wykształcenia średniego; bezrobotny samotnie wychowujący co najmniej jedno dziecko do 18 roku życia; bezrobotny, który po odbyciu kary pozbawienia wolności nie podjął zatrudnienia; bezrobotny niepełnosprawny.

Zmiana liczby bezrobotnych w szczególnej sytuacji w Małopolsce 2005-2012 (w tys.)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Wojewódzkiego Urzędu Pracy w Krakowie

Analizując strukturę bezrobotnych w rejestrach powiatowych urzędów pracy, warto zobaczyć, jaki odsetek stanowią poszczególne kategorie w ramach ogółu bezrobotnych. Zmiana udziału poszczególnych kategorii osób w szczególnej sytuacji na rynku pracy prezentowana jest na wykresie. Choć liczba osób bezrobotnych do 25. roku życia rośnie, to udział tej kategorii w ogóle bezrobotnych spada. Podobnie jest z kobietami – ich liczba w rejestrach PUP wzrastała, ale udział jest w miarę stabilny od kilku lat. W latach 2005-2008, gdy sytuacja na rynku pracy się poprawiała, udział kobiet w rejestrach był dużo wyższy. Jest to związane z tym, że cechuje je dużo niższa aktywność zawodowa niż mężczyzn. Badania pokazują również, że mężczyznom wciąż łatwiej jest znaleźć oraz utrzymać zatrudnienie.¹⁷ W miarę jak mężczyźni odpływają z rejestrów, udział kobiet rośnie. Jeśli chodzi natomiast o osoby niepełnosprawne, to pomimo, że ich liczba wzrosła o 1,8 tys. w rejestrach urzędów pracy, to odsetek tej kategorii bezrobotnych w ogóle zarejestrowanych się nie zmienił.

Zmiana odsetka osób w szczególnej sytuacji w ogóle bezrobotnych w Małopolsce w latach 2005-2012

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Wojewódzkiego Urzędu Pracy w Krakowie

¹⁷ Por. Pracodawca – Rynek – Pracownik. Raport z badania zapotrzebowania na pracowników wśród małopolskich pracodawców 2012, Wojewódzki Urząd Pracy w Krakowie, 2012

Sytuacja wybranych grup na małopolskim rynku pracy

Zarówno na poziomie unijnym, jak i w Polsce, wskazuje się na grupy społeczne, które z różnych względów (np. demograficznych, gospodarczych) wymagają szczególnego wsparcia na rynku pracy, są to: osoby młode (do 25. roku życia), osoby starsze (powyżej 50 lat), kobiety powracające do zatrudnienia po przerwie związanej z wychowaniem dzieci oraz osoby niepełnosprawne. Niska aktywność zawodowa tych osób rodzi szereg negatywnych konsekwencji, zarówno dla nich samych, jak i całego społeczeństwa. Wydłużenie się okresu poszukiwania pracy zwykle powoduje rozwój bierności i bezradności, a nawet trwałe wycofanie się tych osób z rynku pracy. W kontekście trwającego kryzysu i malejącego odsetka osób w wieku produkcyjnym nie można ignorować potencjału ww. grup.

Poniżej przedstawiono szczegółowe charakterystyki grup znajdujących się w szczególnej sytuacji na rynku pracy, które zostały wskazane jako priorytetowe w małopolskich Programach Strategicznych 2011-2020.

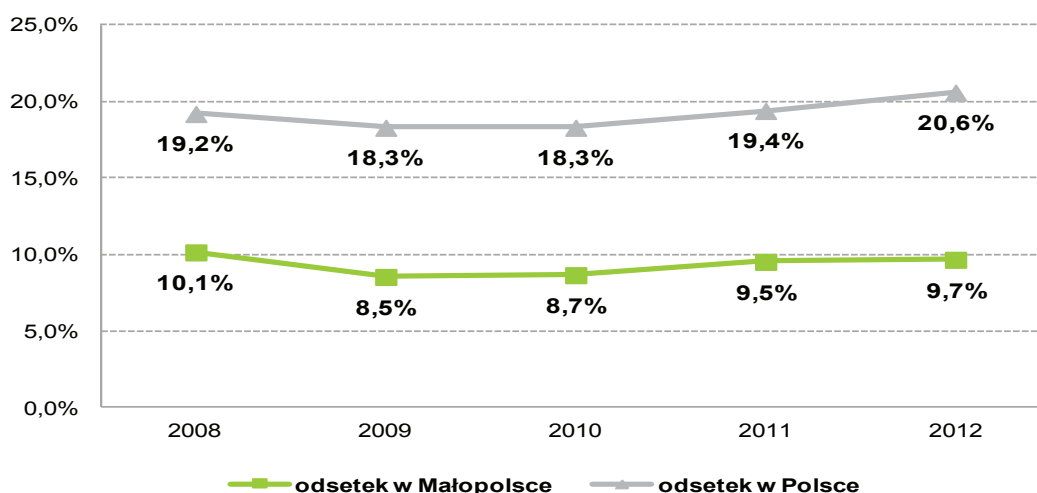
Kobiety powracające na rynek pracy po okresie dezaktywizacji zawodowej związanej z wychowaniem dziecka

Na tle innych krajów UE, Polska ma jedną z niższych stóp zatrudnienia kobiet mających dzieci w wieku 0-5 lat, a także kobiet w wieku przedemerytalnym, a więc w wieku, w którym zostają one po raz pierwszy babkami. Niskie współczynniki zatrudnienia młodych matek dotyczą w szczególności kobiet z niskim i średnim poziomem wykształcenia. Przykłady innych krajów dowodzą, że możliwe jest współistnienie wyższej aktywności zawodowej kobiet oraz wyższej dzietności niż w Polsce¹⁸. Te kraje to Szwecja, Dania, Belgia i Holandia - wszystkie mają w porównaniu do Polski wyższe współczynniki aktywności zawodowej młodych matek przy jednocześnie wyższych współczynnikach dzietności.

Pod koniec 2012 roku w polskich rejestrach bezrobotnych było ponad 226 tys. kobiet, które nie podjęły zatrudnienia po urodzeniu dziecka. Było to o ponad 20,5 tys. więcej niż rok wcześniej i o ponad 41 tys. więcej niż dwa lata temu. Z jednej strony, może to oznaczać, że powrót kobiet na rynek pracy po urodzeniu dziecka jest coraz trudniejszy, z drugiej, że coraz więcej kobiet, które nie wracałyby do pracy po urodzeniu dziecka chce jednak (z różnych przyczyn) znaleźć pracę.

W Małopolsce liczba osób w tej kategorii systematycznie rośnie od 2008 roku¹⁹ (w 2009 r. – 9,9 tys. kobiet, w 2012 r. – ponad 15,8 tys. kobiet). Jednocześnie ich odsetek w ogólnej liczbie osób bezrobotnych spadł dosyć mocno w 2009 roku, po czym zaczął znowu wzrastać, ale jak na razie nie osiągnął jeszcze poziomu z 2008 r. (por. wykres).

Udział kobiet bezrobotnych po urodzeniu dziecka w ogólnej liczbie bezrobotnych w Polsce i Małopolsce w latach 2008-2012

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej oraz Wojewódzkiego Urzędu Pracy w Krakowie

Pośród bezrobotnych kobiet, które nie podjęły pracy po urodzeniu dziecka ponad 73% stanowią kobiety długotrwale bezrobotne. Jest to efekt ogólnej sytuacji kobiet powracających na rynek pracy po urodzeniu dziecka, która jest trudniejsza ze względu na mniejszą dyspozycyjność i zagrożenia związane ze zwolnieniami lekarskimi.

¹⁸ Matka-Polka pracująca, czyli jak zwiększyć aktywność zawodową młodych kobiet?, Raport Fundacji FOR, Warszawa 2010

¹⁹ Kategoria „kobiety, które nie podjęły zatrudnienia po urodzeniu dziecka” została wprowadzona do statystyki MPiPS od 2008 r.

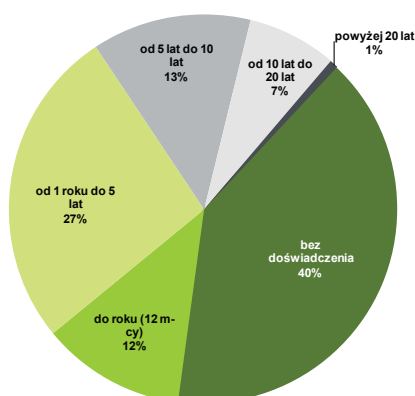
W przypadku choroby dziecka, to zwykle kobiety biorą wolne, a nie mężczyźni. W związku z tym pracodawca mając do wyboru dwie osoby o podobnych kwalifikacjach, wybiera częściej mężczyznę²⁰. W sytuacji, gdy gospodarka hamuje i jest w niej dużo niepewności, pracodawcy wolą dawać stałym pracownikom nadgodziny niż przedłużać kontrakty terminowe – oznacza to, że nie tworzą nowych miejsc pracy. Jest to normalny mechanizm, który działa w momencie spowolnienia gospodarczego czy kryzysu. Warto zwrócić uwagę na to, że część kobiet po urodzeniu dziecka sama rezygnuje z pracy. Jedne nie chcą oddawać dziecka do żłobka, inne obawiają się, że nie poradzą sobie z połączeniem obowiązków rodzinnych z zawodowymi²¹.

Analizując dane małopolskich powiatowych urzędów pracy można zauważyć, że w tej kategorii bezrobotnych ponad 40% stanowiły kobiety bez żadnego doświadczenia zawodowego. Z kolei spośród kobiet, które przed urodzeniem dziecka pracowały większość stanowiły te, które pracowały od 1 roku do 5 lat (27%). Wynika z tego, że spora część kobiet dopiero po urodzeniu dziecka podejmuje działania mające na celu znalezienie pierwszej pracy.

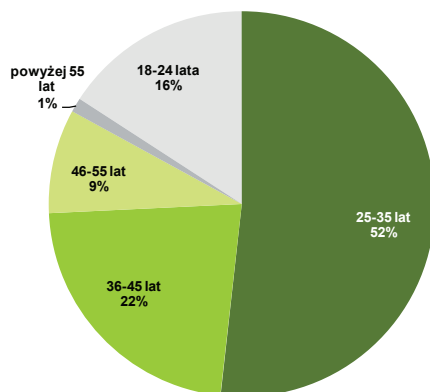
Pośród kobiet bezrobotnych największy odsetek (52%) stanowią kobiety w wieku od 25 do 35 lat. Co ciekawe, aż 10% kobiet rejestrujących się jako bezrobotne po urodzeniu dziecka stanowią kobiety w wieku 46 i więcej lat. Może to oznaczać, że dotychczas zajmowały się wychowywaniem dzieci i prowadzeniem domu i dopiero teraz, w wieku dojrzałym, chcą powrócić do pracy.

Pod względem wykształcenia daje się zauważyć duży udział kobiet, które ukończyły szkołę zawodową lub tylko gimnazjum, czy szkołę podstawową (54%).

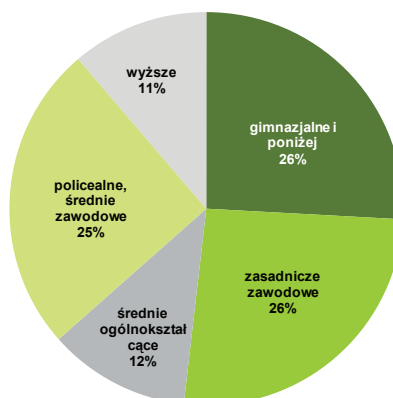
Staż pracy kobiet bezrobotnych, zarejestrowanych w PUP po urodzeniu dziecka

Wiek kobiet bezrobotnych, zarejestrowanych w PUP po urodzeniu dziecka

Wykształcenie kobiet bezrobotnych, zarejestrowanych w PUP po urodzeniu dziecka

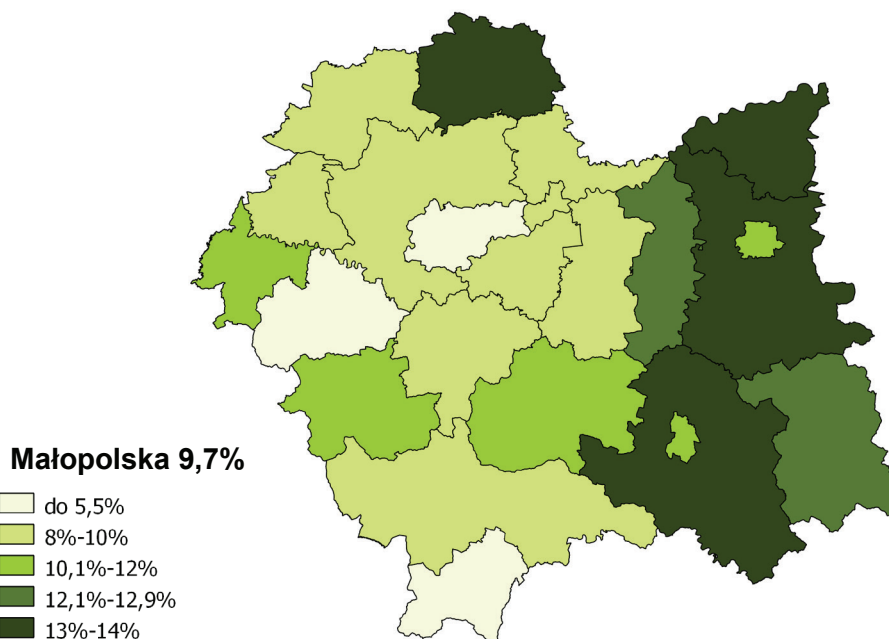
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Wojewódzkiego Urzędu Pracy w Krakowie

²⁰ Przybywa kobiet, które po urodzeniu dziecka nie mają zatrudnienia, portal: www.jestpraca24.pl, sierpień 2012

²¹ Ibidem.

Najniższy udział kobiet bezrobotnych, które nie podjęły pracy po urodzeniu dziecka w ogóle bezrobotnych występuje w Krakowie powiecie tatrzańskim i wadowickim – do 5,5%, najwyższy natomiast w powiatach: dąbrowskim, nowosądeckim i miechowskim (od 13% do prawie 14%) – por. mapa.

Mapa 4. Udział kobiet bezrobotnych, które po urodzeniu dziecka nie podjęły zatrudnienia w ogólnej liczbie osób bezrobotnych

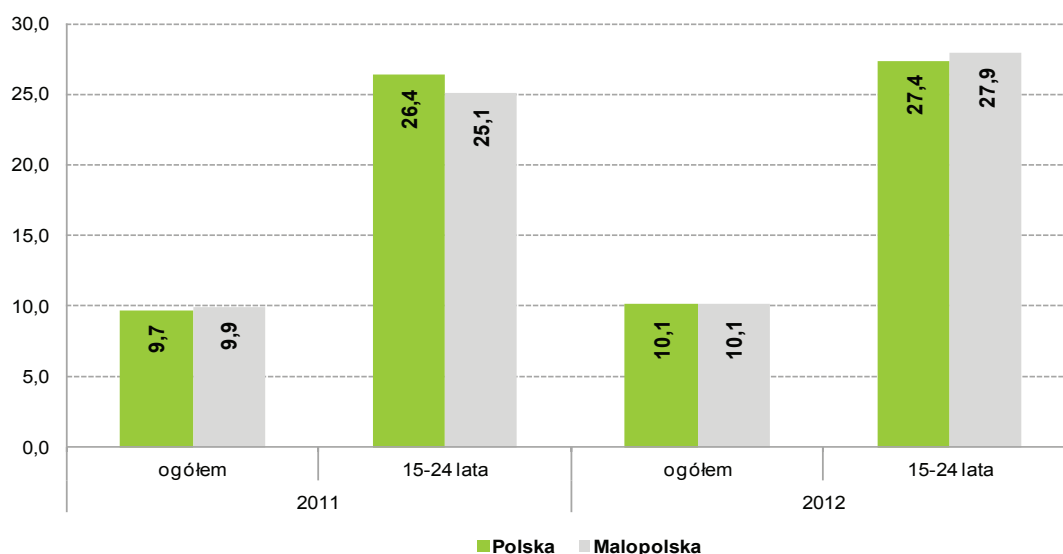

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Wojewódzkiego Urzędu Pracy w Krakowie

Pozostawanie bez pracy osób młodych

W Małopolsce odsetek osób w wieku do 25 lat w ogóle bezrobotnych w 2012 r. wynosił 24,6%, co oznacza, że uległ zmniejszeniu w stosunku do 2011 roku, nadal jednak był to najwyższy odsetek w Polsce. W czterech województwach liczba młodych bezrobotnych spadła w stosunku do stanu na koniec 2011 roku, jednak w małopolskich rejestrach PUP ich liczba wzrosła z 38 tys. do 39,7 tys. osób w IV kwartale 2012 r.

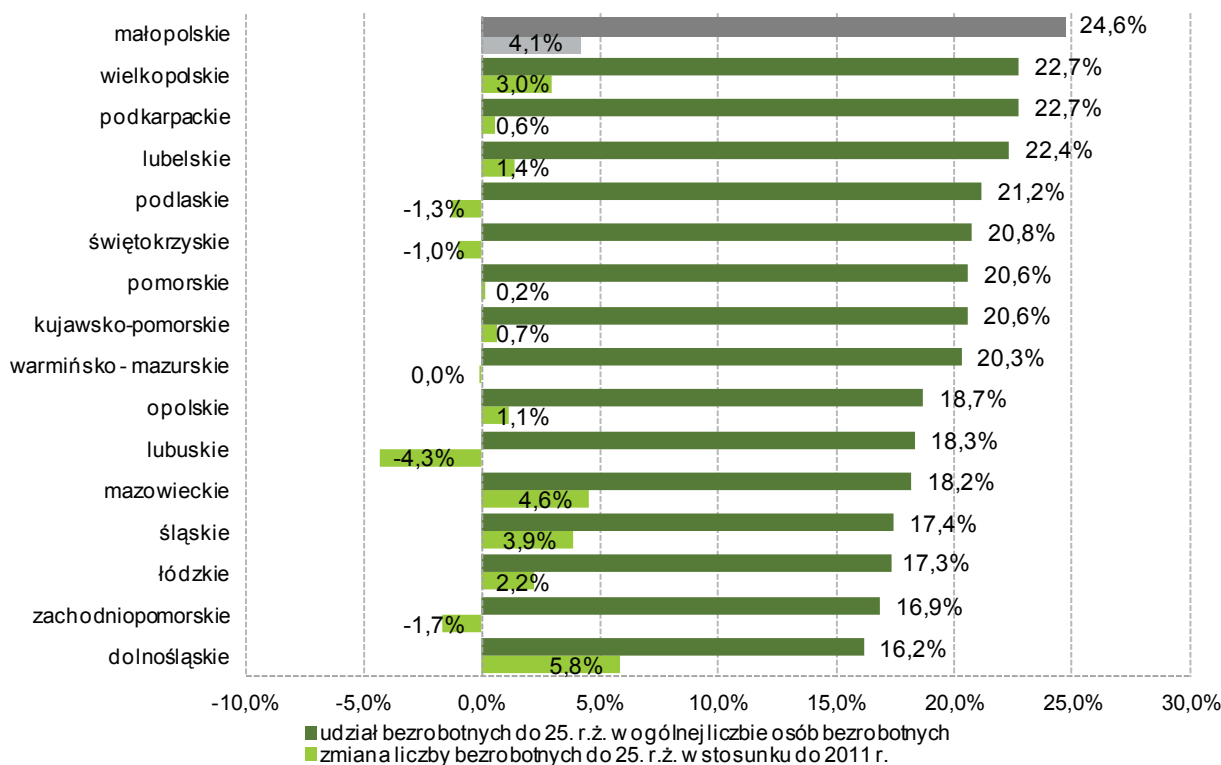
Stopa bezrobocia wg BAEL w IV kwartale 2011 i 2012 roku (w proc.)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Głównego Urzędu Statystycznego i Urzędu Statystycznego w Krakowie.

Dynamika zmiany i udział osób do 25 roku życia w ogólnej liczbie bezrobotnych w województwach

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej

W Małopolsce stopa bezrobocia w grupie 15-24 lata (wg BAEL) była nieco wyższa niż w Polsce i w IV kwartale 2012 r. wynosiła 27,9% (27,4% w Polsce)²² W stosunku do 2011 r. nastąpił jej wzrost o 2,7 p.p. w Małopolsce i 1 p.p. w Polsce. Stopa bezrobocia w grupie osób młodych była niemal trzykrotnie wyższa niż dla całej populacji.

Osoby do 25. roku życia spośród osób bezrobotnych wyróżniają się najwyższą dynamiką napływów i odpływów – 60% pozostaje w rejestrach maksymalnie 6 miesięcy. Z drugiej strony aż 35% osób młodych jest długotrwale bezrobotnych, co może oznaczać, że w niedługim czasie po wyrejestrowaniu ponownie stają się klientami powiatowych urzędów pracy. W Małopolsce 10% młodych bezrobotnych posiada wykształcenie wyższe, a około 2/3 nie posiada żadnego doświadczenia zawodowego.

Liczba młodych bezrobotnych w rejestrach PUP rośnie również ze względu na to, że chcą skorzystać ze stażu oferowanego przez urzędy pracy. Często jest to jedyny sposób na zdobycie doświadczenia zawodowego, tak cenionego przez pracodawców. Z badań wynika, że ponad 3/4 pracodawców z sektora prywatnego oraz 2/3 z sektora publicznego uznaje je za ważny czynnik w procesie rekrutacji kandydatów do pracy²³. Tymczasem zdobycie doświadczenia w pracy w zawodzie może być bardzo trudne dla młodego absolwenta. Pracodawcy nie zawsze chętnie przyjmują uczniów na praktyki i staże lub boją się im powierzać odpowiedzialne zadania, które wykonuje się na stanowisku pracy w normalnych warunkach. Dodatkowo, jak mówią sami pracodawcy, system kształcenia nie jest w stanie zapewnić uczniom umiejętności praktycznych na wymaganym przez nich poziomie. Wyniki badania „Barometr zawodów 2013”²⁴ wskazują na niskie zapotrzebowanie na te zawody, które uzyskiwane są przez absolwentów najpopularniejszych kierunków studiów tj.: ekonomiczno-administracyjnych, społecznych, humanistycznych i pedagogicznych.

Młodzi bezrobotni są „rozsiani” po całym województwie. Lepszą sytuację mają w dużych miastach, zwłaszcza w Krakowie, gdzie udział tej kategorii wśród ogółu zarejestrowanych był najniższy. Stolica województwa oraz jej okolice oferują najwięcej miejsc pracy dla młodych, również tych bez doświadczenia zawodowego. Nie zmienia to faktu, że to w Krakowie wzrost liczby osób bezrobotnych do 25. roku życia w roku 2012 był największy (wzrost o 17,8%). Jednak, jak już zostało powiedziane, jest to związane z większą dynamiką zmian, która charakteryzuje duże rynki pracy, a także z dużą liczbą absolwentów szkół średnich i wyższych. Młodzi mają najtrudniejszy start zawodowy wszędzie tam, gdzie stopa bezrobocia jest wysoka, a sytuacja na rynku pracy generalnie trudna.

Do powiatów, w których wzrost liczby osób bezrobotnych do 25. roku życia w roku 2012 był największy obok

²² Aktywność ekonomiczna ludności w województwie małopolskim w IV kwartale 2012 r., Informacja sygnałowa nr 2, Urząd Statystyczny w Krakowie, Kraków, marzec 2013

Kwartalna informacja o aktywności ekonomicznej ludności, Główny Urząd Statystyczny, Warszawa, marzec 2013

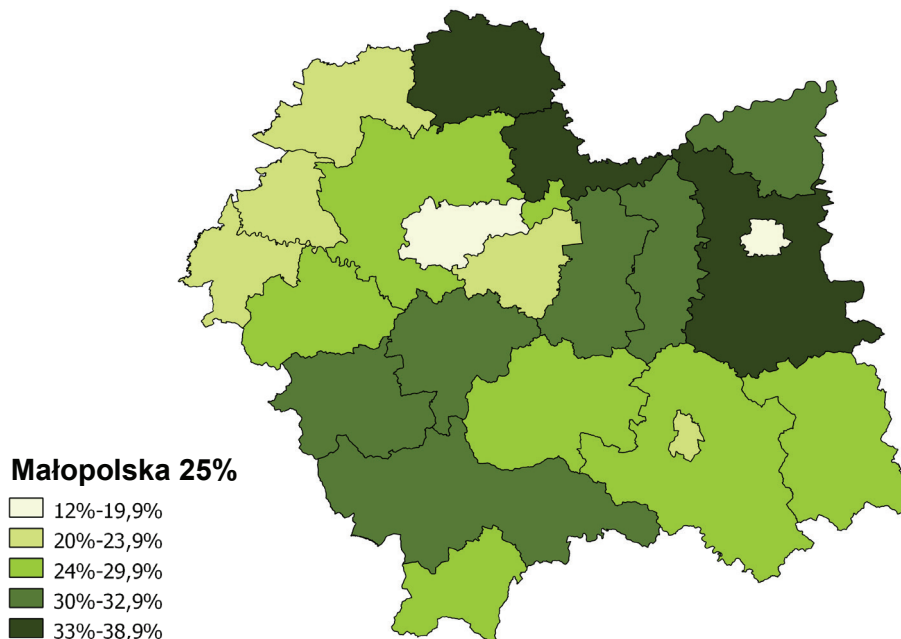
²³ Pracodawca – Rynek – Pracownik. Raport z badania zapotrzebowania na pracowników wśród małopolskich pracodawców, Małopolskie Obserwatorium Rynku Pracy i Edukacji, Wojewódzki Urząd Pracy, Kraków, 2012

²⁴ Wyniki dostępne w serwisie internetowym: www.obserwatorium.malopolska.pl

Krakowa należały powiat nowotarski (12,8%) i powiat suski (12,3%). W pięciu powiatach liczba osób bezrobotnych z omawianej kategorii spadła – były to: powiat dąbrowski (-7%), miechowski (-6,6%), a także gorlicki (-0,7%), brzeski (-0,6%) oraz olkuski (-0,2%).

Podobnie jak rok wcześniej najniższy odsetek pośród bezrobotnych stanowiły osoby młode w: Krakowie (11,5% ogółu zarejestrowanych), Tarnowie (18,2%), powiecie chrzanowskim (19,9%) oraz w Nowym Sączu (20%). Powiaty, które znacznie przewyższały średnią wojewódzką pod względem udziału osób do 25. roku życia wśród bezrobotnych, były te same, co w 2011 r., czyli: proszowicki (38,5%), miechowski (33,7%) oraz tarnowski (32,7%). Również w powiatach bocheńskim i suskim osoby młode stanowiły prawie 1/3 bezrobotnych zarejestrowanych w PUP.

Mapa 5. Udział osób do 25. roku życia w grupie bezrobotnych

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Wojewódzkiego Urzędu Pracy w Krakowie

Z poziomem bezrobocia silnie skorelowany był poziom zatrudnienia osób w wieku 15-24 lata, który na koniec IV kw. 2012 r. wyniósł w Małopolsce 23% (spadek o 2 p.p. w porównaniu do analogicznego okresu w 2011 r.), a w Polsce 24,7% (spadek o 0,2 p.p.). Tymczasem średni poziom zatrudnienia młodych w UE wynosi ok. 33%. Od kilku ostatnich lat wskaźnik zatrudnienia młodych w Polsce obniża się, przy czym obecnie jest najniższy wśród wszystkich grup wiekowych. Przyczyną może być wydłużanie procesu edukacji ludzi młodych, a także rosnące bezrobocie w tej grupie osób.

Zwrócić uwagę należy na to, że same statystyki, nie odzwierciedlają sytuacji młodzieży we właściwy sposób. W ostatnich latach pojawiła się koncepcja „młodzieży NEET – młodzieży bez pracy, nauki czy szkolenia”. Definicja ta jest w zasadzie prosta i odnosi się do tych osób, które obecnie nie mają pracy, nie uczestniczą w szkoleniach ani nie są sklasyfikowane jako studenci. Jest to wskaźnik wycofania się z rynku pracy, a może i ze społeczeństwa w ogóle. Na poziomie UE młodzież NEET uważa się za jedną z najbardziej problematycznych grup w kontekście bezrobocia osób młodych. W dokumentach: „Mobilna młodzież” w ramach strategii „Europa 2020” oraz „Szanse dla młodzieży” na lata 2012 – 2013, szczególnie nacisk położono na zapewnienie tym osobom drogi powrotnej do kształcenia i szkolenia oraz na umożliwienie nawiązania kontaktu z rynkiem pracy²⁵.

W Małopolsce ponad 30% NEETsów, w rok po zakończeniu edukacji na poziomie zawodowym nadal nie poszukuje pracy, ani nie podejmuje dalszej edukacji. Najwyższy odsetek NEETs występuje w powiatach: tarnowskim (41%), nowotarskim (39%), proszowickim i dąbrowskim (po 29%)²⁶.

²⁵ Młodzież NEET – młodzież bez pracy, nauki czy szkolenia: charakterystyka, koszty i rozwiązania polityczne w Europie, Europejska Fundacja na Rzecz Poprawy Warunków Życia i Pracy, 2011

²⁶ Zawodowy start. Raport z badania losów absolwentów szkół zawodowych 2011, Małopolskie Obserwatorium Rynku Pracy i Edukacji, Wojewódzki Urząd Pracy, Kraków, 2012, s. 8-11

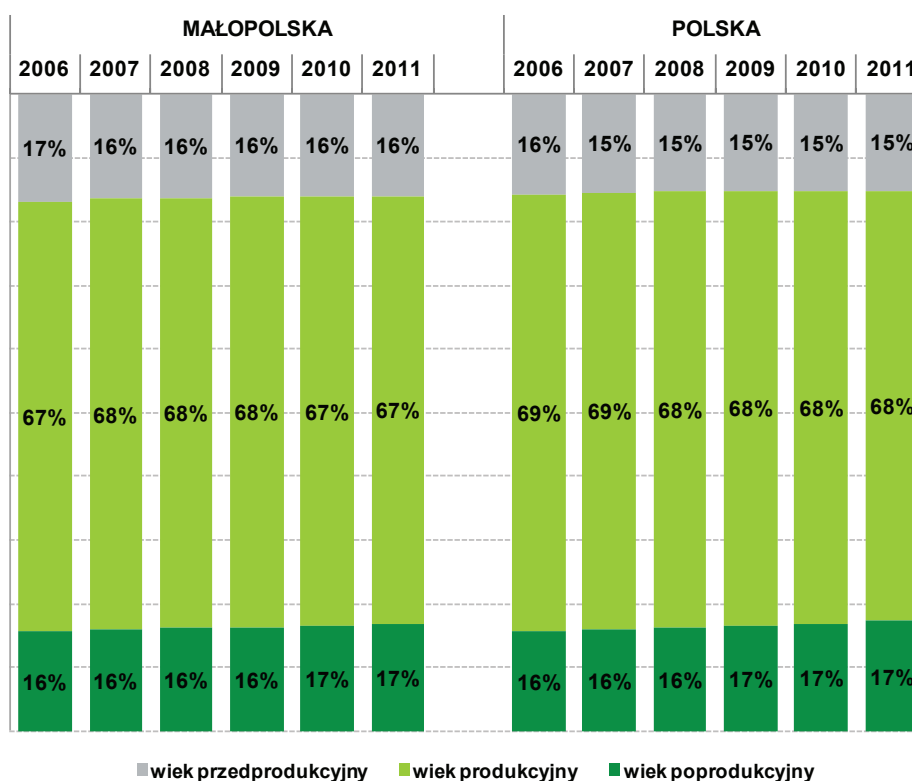
Pozostawanie bez pracy osób w wieku 50+

W 2060 roku co trzeci Polak będzie miał ponad 65 lat, co ósmy ponad 85 lat. Remedium na ekonomiczne skutki starzenia się społeczeństwa jest z jednej strony wydłużenie wieku emerytalnego, a z drugiej - zwiększenie liczby osób pracujących w wieku produkcyjnym.

Realne wydłużenie aktywności zawodowej zależeć będzie od zapobiegania wypadaniu tej grupy z rynku pracy, co wiąże się też z koniecznością prowadzenia różnych działań m.in. wdrażaniem modelowych systemów zarządzania wiekiem w firmach, zachęcaniem do podnoszenia, aktualizacji kwalifikacji osób w wieku powyżej 45 lat, wprowadzeniem systemu zachęt dla pracodawców w zatrudnianiu osób starszych itp.

Obok wzrostu liczby ludności w Małopolsce od kilku lat odnotowuje się zmniejszanie populacji dzieci i młodzieży. Mimo to struktura mieszkańców województwa nadal jest młodsza niż w całej Polsce. Odsetek osób w wieku przedprodukcyjnym (do 15 lat) w Małopolsce w 2011 roku wynosił 16% i był nieco niższy niż rok wcześniej (16,1%). Zarówno w regionie, jak i w całym kraju, ma za to miejsce stały wzrost liczby i odsetka ludności w wieku poprodukcyjnym (w Małopolsce z 506 tys. w 2005 roku, co stanowiło 15,5%, do 565 tys. czyli 16,9% w 2011 r.). Jak wskazują prognozy, udział osób w tej grupie ludności będzie wzrastał, co związane jest ze starzeniem się społeczeństwa.

Struktura wieku mieszkańców Małopolski na tle kraju w latach 2006-2011

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Głównego Urzędu Statystycznego

Trendy demograficzne wskazują na to, że liczba osób starszych na rynku pracy nadal będzie rosła. Dlatego ważne jest takie kierunkowanie wsparcia dla tych osób, które będzie odpowiadało na specyficzne potrzeby tej grupy. Badania pokazują, że osoby starsze napotykają na różne problemy na rynku pracy. Dotyczy to zwłaszcza znalezienia nowej pracy w przypadku utraty poprzedniego zatrudnienia. Problem ten nie musi być związany z niedoborem kwalifikacji osób starszych, a może wynikać z wyższych kosztów ich pracy (np. wyższe oczekiwania płacowe z uwagi na staż pracy).²⁷ Ponadto zdarza się, że przepisy gwarantujące pracownikom w wieku przedemerytalnym okres ochronny²⁸, zdaniem ekspertów, działają na ich niekorzyść. Dzieje się to w sytuacji, w której pracownicy są zwalniani przez dotychczasowych pracodawców na krótko przed wejściem w okres ochronny, a potencjalni nowi pracodawcy postrzegają zatrudnienie pracownika przed emeryturą jako niepotrzebne ryzyko. Wówczas znalezienie nowej pracy staje się niemożliwe²⁹.

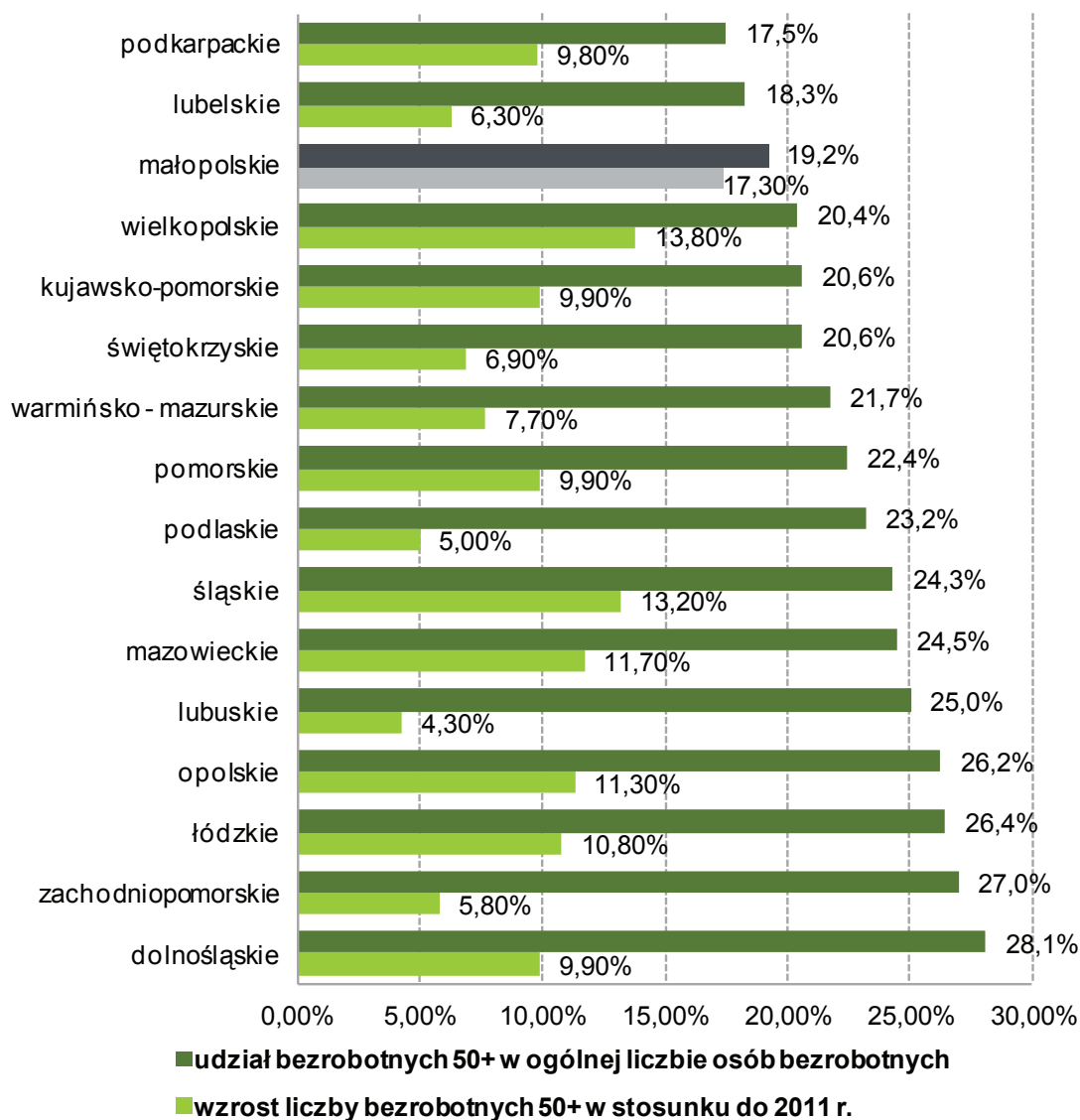
²⁷ Por. raport Problemy rynku pracy, edukacji i przedsiębiorczości w opinii przedstawicieli społeczności lokalnych Małopolski.

²⁸ Zgodnie z art. 39 Kodeksu pracy pracodawca nie może wypowiedzieć umowy o pracę pracownikowi, któremu brakuje nie więcej niż 4 lata do osiągnięcia wieku emerytalnego, jeżeli okres zatrudnienia umożliwia mu uzyskanie prawa do emerytury z osiągnięciem tego wieku.

²⁹ Por. „Praca do 67 roku życia? Czy ktoś chce zatrudniać starszych pracowników”, A. Rogal, J. Przywitowska, S. Wierciak, źródło: tokfm.pl, data pobrania: 22.11.2011.

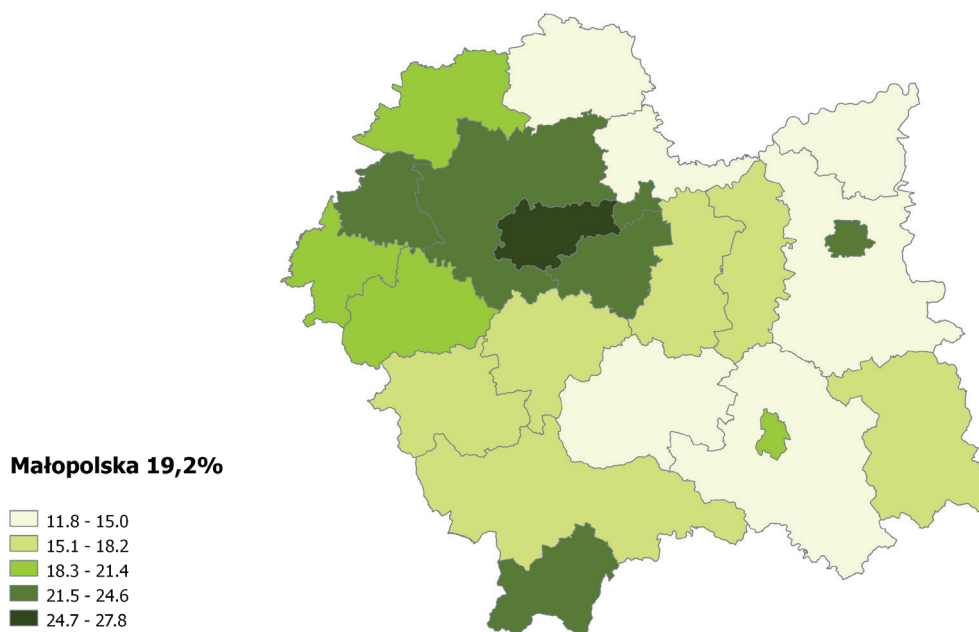
Osoby powyżej 50. roku życia to grupa o najniższym wskaźniku zatrudnienia według BAEL. Odsetek osób bezrobotnych w tej kategorii wiekowej znajdujących się w rejestrach małopolskich PUP rósł od kilku lat i w 2012 roku osiągnął poziom 19,2%. Liczba osób powyżej 50. roku życia wzrosła o 17,3% (4,5 tys. osób). Dynamika wzrostu była ponad dwukrotnie wyższa niż w roku poprzednim. Porównując sytuację w Małopolsce do innych województw należy zauważyć, że wzrost ten był najwyższy w skali kraju. Jednocześnie pod względem udziału osób bezrobotnych w wieku 50+ w ogólnej liczbie bezrobotnych, Małopolska charakteryzuje się jedną z najniższych wartości w kraju (3 pozycja za województwami podkarpackim i lubelskim).

Dynamika wzrostu i udział osób 50+ w ogólnej liczbie bezrobotnych w województwach

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej

Zróżnicowanie terytorialne Małopolski pod względem odsetka osób 50+ w ogóle bezrobotnych prezentowane jest na mapie. Wschodnia i północna część Małopolski ma wyższy poziom zatrudnienia w rolnictwie, część zachodnia to tereny o bardziej rozwiniętym przemyśle. Podział ten jest widoczny również w poziomie rejestracji osób starszych w urzędach pracy – w powiatach bardziej rolniczych ten poziom jest niższy, w powiatach przemysłowych oraz okolicach dużych miast, w tym zwłaszcza Krakowa – wyższy. Osoby starsze na wsi utrzymują się wspólnie ze swoimi rodzinami, część z nich jest płatnikami KRUS, przez to są w lepszej sytuacji niż ich rówieśnicy – mieszkańcy dużych miast. W miastach osobom po 50. roku życia, które utraciły zatrudnienie, trudno jest znaleźć nowego pracodawcę. Równocześnie ta grupa osób najmniej chętnie podejmuje ryzyko związane z zakładaniem własnej działalności gospodarczej. W grupie osób 50+ zdarzają się również osoby nieaktywne zawodowo, pełniące funkcje opiekuńcze (opieka nad dziećmi, osobami starszymi itp.), które rejestrują się w urzędzie dla posiadania minimalnej ochrony socjalnej przed osiągnięciem wieku emerytalnego. Często osoby starsze są również osobami długotrwale bezrobotnymi, w przypadku których przekwalifikowanie okazuje się bardzo trudne.

Mapa 6. Udział osób po 50. roku życia w grupie bezrobotnych

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Wojewódzkiego Urzędu Pracy w Krakowie

Najniższy odsetek osób bezrobotnych powyżej 50. roku życia w 2012 roku odnotowano w powiatach: proszowickim (11,8%), miechowskim (12,2%) i dąbrowskim (12,7%). Wysoki udział bezrobotnych w wieku 50+ wystąpił natomiast, podobnie jak w roku poprzednim, w Krakowie (27,8%), powiecie wielickim (22,9%) i tatrzańskim (22,4%), a także w Tarnowie (22,2%).

Pozostawanie bez pracy osób niepełnosprawnych

Istotnym problemem zarówno małopolskiego rynku pracy, jak i rynku pracy w skali całego kraju, jest niskie uczestnictwo w nim osób niepełnosprawnych. Tylko co piąta osoba niepełnosprawna w wieku aktywności zawodowej faktycznie pracowała – wskaźnik zatrudnienia osób niepełnosprawnych w wieku 16-64 lata wynosił w 2012 r. w Małopolsce 21,3% (w Polsce niewiele więcej, bo 21,5%)³⁰.

Najnowsze dostępne dane dotyczące liczby osób niepełnosprawnych w województwie małopolskim pochodzą z ostatniego Narodowego Spisu Powszechnego. W 2011 r. niepełnosprawni w województwie małopolskim stanowili 11,8% z ogółu Małopolan (394,4 tys. osób). W skali całego kraju odsetek wszystkich osób niepełnosprawnych wynosił 12,3%. Osoby niepełnosprawne to głównie mieszkańcy miast, stanowili bowiem 13,2% wszystkich mieszkańców małopolskich miast zaś w przypadku ludności wiejskiej osób niepełnosprawnych było mniej i stanowili oni 10,5% ogółu mieszkańców małopolskich wsi. Biorąc pod uwagę płeć, więcej było niepełnosprawnych kobiet (55,1%), niż niepełnosprawnych mężczyzn (44,9%)³¹.

Zjawisko niepełnosprawności jest mocno związane z wiekiem. Analiza struktury wiekowej osób niepełnosprawnych wskazuje, że ich liczba zaczyna znacznie wzrastać w grupie osób powyżej 45 lat. Osoby z przedziału wiekowego 45-70 lat i więcej stanowią prawie 90% wszystkich osób niepełnosprawnych³².

Osoby niepełnosprawne stanowią najmniej liczną grupę w rejestrach powiatowych urzędów pracy. W 2012 roku odsetek wyniósł 5%, jednak liczba osób niepełnosprawnych rejestrujących się jako osoby bezrobotne stopniowo rosła na przestrzeni ostatnich kilku lat (2010 r. – 7,2 tys. osób, 2011 r. – 7,4 tys. osób, 2012 r. – 8 tys. osób). Pośród nich dominowały osoby długotrwale bezrobotne (prawie 59%), z wykształceniem zasadniczym zawodowym – 37,5%, wcześniej pracujące (90%) i kolejny raz rejestrujące się jako bezrobotne – 85%. Większość bezrobotnych osób niepełnosprawnych pochodzi z miasta, jednak osoby niepełnosprawne zamieszkałe na terenach wiejskich napotykały na więcej barier m.in. na te związane z przemieszaniem się, więc ich aktywność w poszukiwaniu pracy jest siłą rzeczy mniejsza.

Dane PUP potwierdzają, że niepełnosprawność jest skorelowana z wiekiem bezrobotnych. Wśród bezrobotnych niepełnosprawnych przeważają osoby po 45. roku życia – stanowią 63% wszystkich niepełnosprawnych klientów powiatowych urzędów pracy. Duża część osób tej grupy to pracownicy, którzy nabyli niepełnosprawność w trakcie pracy. Dominują bezrobotni z orzeczeniem o lekkim lub umiarkowanym stopniu niepełnosprawności. Wielu pracodawców jest zainteresowanych zatrudnieniem tego typu osób niepełnosprawnych, w celu uzyskania

³⁰ Bank Danych Lokalnych, Urząd Statystyczny, Kraków

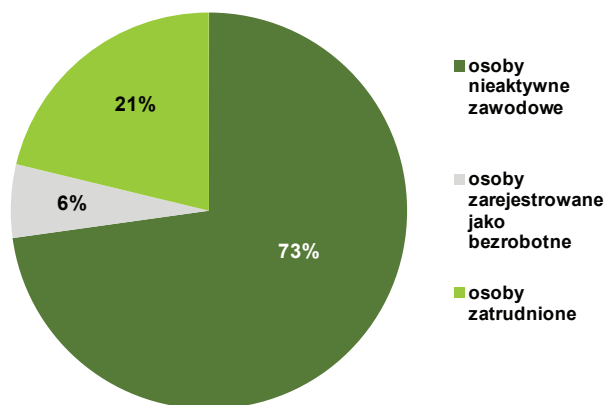
³¹ Raport z wyników w województwie małopolskim, Narodowy Spis Powszechny Ludności i Mieszkań 2011, Urząd Statystyczny, Kraków 2012

³² Stan zdrowia ludności Polski w 2009 r., Główny Urząd Statystyczny, Warszawa, 2010

zwolnienia z części obowiązkowych wpłat na PFRON³³. Pośrednicy pracy wskazują na zawody, w których osoby niepełnosprawne są bardziej cenione niż pozostali pracownicy³⁴. W tych zawodach nierzadko zdarzają się oferty pracy kierowane wyłącznie do osób niepełnosprawnych. Należą do nich: sprzątaczkę, stróże i pracownicy ochrony, pracownicy gospodarczy czy też osoby zajmujące się sprzedażą i obsługą klienta.

Aktywność na rynku pracy osób niepełnosprawnych w wieku 16-64 lata w Małopolsce

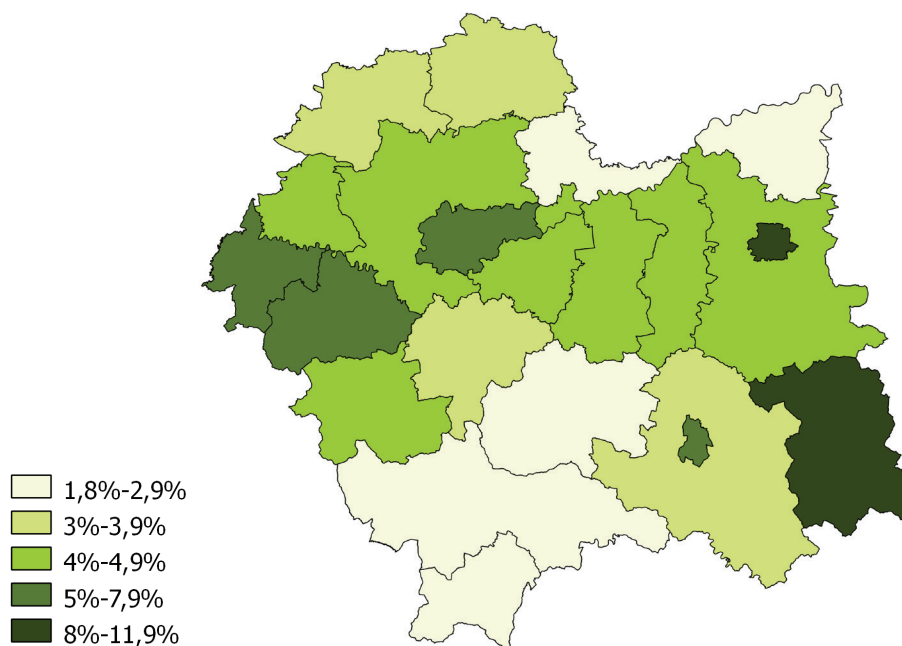

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych, GUS

Obserwowany w rejestrach urzędów wzrost w kategorii osób niepełnosprawnych może być powodowany świadomością tego, że niepełnosprawność nie jest czynnikiem wykluczającym z rynku pracy, przeciwnie, w niektórych przypadkach jest traktowana jako atut. Należy jednak pamiętać, że dotyczy to osób o lekkim lub umiarkowanym stopniu niepełnosprawności. W przypadku tych, u których orzeczono stopień znaczny, znalezienie zatrudnienia jest dużo trudniejsze (szanse warunkuje również typ niepełnosprawności).

Powiatami o wyjątkowo wysokim odsetku tej kategorii osób w rejestrach PUP były największe małopolskie miasta: Tarnów, Kraków, Nowy Sącz, jak również powiaty gorlicki, oświęcimski i wadowicki. Powiaty o najmniejszym odsetku zarejestrowanych w PUP niepełnosprawnych w 2012 r. to: proszowicki, dąbrowski, limanowski, nowotarski i tatrzański.

Mapa 7. Udział osób niepełnosprawnych w grupie bezrobotnych

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Wojewódzkiego Urzędu Pracy w Krakowie

³³ Szczegółowe uprawnienia w tym zakresie reguluje Ustawa z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych.

³⁴ Wypowiedzi uczestników paneli eksperckich prowadzonych w ramach badania „Barometr zawodów”.

Większość osób niepełnosprawnych pozostaje w bierności zawodowej i nie chce lub nie może podjąć żadnych działań związanych z powrotem na rynek pracy. Taki stan rzeczy utrwała m.in. obawa przed utratą otrzymywanych do tej pory świadczeń rentowych, która w opinii osób niepełnosprawnych, może nastąpić w efekcie ich udziału w działaniach dotyczących aktywności zawodowej. Oprócz tego osoby niepełnosprawne napotyka wiele innych barier, utrudniających lub uniemożliwiających im samodzielne, aktywne życie zgodne z ambicjami i predyspozycjami. Bariery te mają charakter zewnętrzny lub wewnętrzny. Do barier leżących po stronie jednostki zalicza się ograniczenia związane ze stanem zdrowia oraz deficytem w obszarze kompetencji społecznych i zawodowych. Z kolei za bariery zewnętrzne uważa się bariery stwarzane przez świat społeczny i materialny³⁵.

Wsparcie w zakresie aktywizacji zawodowej i integracji społecznej w Małopolsce

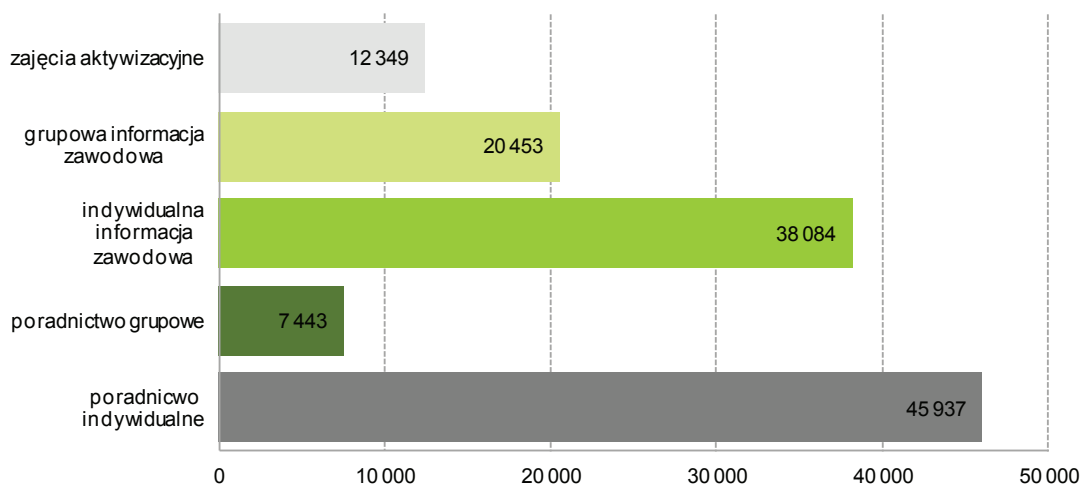
Działania podejmowane w Małopolsce na rzecz aktywizacji zawodowej i integracji społecznej mają różną formę. Część z nich stanowią zadania ustawowe realizowane przez publiczne służby zatrudnienia i instytucje pomocy społecznej, finansowane z krajowych środków publicznych, część realizowana jest w formie projektów współfinansowanych ze środków funduszy unijnych, a jeszcze inną część stanowią działania realizowane, jako połączenie dwóch powyższych form.

Poradnictwo zawodowe, informacja zawodowa oraz zajęcia aktywizacyjne

Usługi doradztwa zawodowego, informacji zawodowej oraz pomocy w aktywnym poszukiwaniu pracy stanowią wraz z pośrednictwem pracy podstawowe wsparcie z jakiego bezrobotni mogą skorzystać w powiatowych urzędach pracy i centrach informacji i planowania kariery zawodowej wojewódzkich urzędów pracy. Poradnictwo zawodowe polega na udzielaniu osobom bezrobotnym i poszukującym pracy pomocy w planowaniu i organizowaniu życia zawodowego.

Usługi indywidualnej i grupowej informacji zawodowej, grupowego i indywidualnego poradnictwa zawodowego oraz zajęcia aktywizacyjne stanowią kompleksową formę wsparcia klientów powiatowych urzędów pracy oraz centrów informacji i planowania kariery zawodowej Wojewódzkiego Urzędu Pracy w Krakowie. Instytucje te powołane są szczególnie do pomocy osobom zarejestrowanym jako bezrobotne, ale kierują swoją ofertą również do szerszego grona osób. Z ich oferty korzystać również mogą osoby pracujące, studenci oraz niepracujący niezarejestrowani, np. w sytuacjach związanych z utratą pracy, przekwalifikowaniem, dokończaniem czy chęcią samozatrudnienia. Liczbę klientów poszczególnych usług w 2012 r. przedstawiono na poniższym wykresie.

Liczba klientów poszczególnych usług doradztwa zawodowego i informacji zawodowej w 2012 roku

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Wojewódzkiego Urzędu Pracy w Krakowie

W 2012 r. najczęściej korzystano z indywidualnego poradnictwa zawodowego. Tą formą wsparcia zostało objętych łącznie ponad 45,9 tys. osób. Indywidualne poradnictwo zawodowe to usługa, w trakcie której klient przy wsparciu doradcy zawodowego „projektuje” własne rozwiązanie swojego problemu zawodowego. Idea poradnictwa opiera się na założeniu, że doradca towarzyszy klientowi w drodze do samodzielnego pokonania problemu zawodowego.

³⁵ Praca i integracja społeczna osób niepełnosprawnych w województwie małopolskim, Małopolskie Obserwatorium Polityki Społecznej, Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej, Kraków 2011

Rolą doradcy jest udzielenie pomocy klientowi w taki sposób, aby ten poznając swoje zasoby (wiedza, umiejętności, predyspozycje zawodowe i wartości), potrafił określić metody i drogę do dokonania pozytywnej zmiany. Korzystając z tej formy wsparcia, klient ma szansę na wytyczenie optymalnej ścieżki dochodzenia do celów, których sam jest autorem. W 2012 r. w ramach tej usługi wykonano również ponad 2,7 tys. różnego rodzaju badań testowych. Najczęściej narzędzie to stosowane było do określenia predyspozycji i zainteresowań zawodowych, co jest jednym z kluczowych etapów procesu tworzenia własnej ścieżki rozwoju edukacyjno-zawodowego.

Usługa poradnictwa zawodowego realizowana jest także w formie grupowej. W 2012 r. w warsztatach grupowego poradnictwa zawodowego uczestniczyło prawie 7,5 tys. osób. Realizując poradnictwo zawodowe w formie grupowej doradcy zawodowi korzystali z programów zatwierdzonych przez Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej. Były to najczęściej: „Kurs Inspiracji”, „Metoda Edukacyjna” oraz „Metoda Hiszpańska”. Jednak zdecydowana większość przeprowadzonych warsztatów poradnictwa grupowego oparta była o programy stworzone przez samych doradców zawodowych. Zakres tematyczny i merytoryczny tych warsztatów był bardzo rozległy, lecz jako główne tematy, wymienić można: analizę umiejętności, potencjału zawodowego i predyspozycji zawodowych, podniesienie motywacji i samooceny, przedsiębiorczość, radzenie sobie ze stresem i asertywność oraz rozpoczęcie własnej działalności gospodarczej. Wśród najczęstszych korzyści wynikających z udziału w grupowym poradnictwie zawodowym, uczestnicy w ankietach ewaluacyjnych wymieniali: wzrost motywacji i wiary w skuteczność podejmowanych działań, określenie potencjału zawodowego, usystematyzowanie wiedzy klienta o sobie oraz dokonanie analizy rynku pracy pod kątem własnych możliwości i preferencji zawodowych. Ponadto udział w poradnictwie grupowym stworzył uczestnikom szansę na nawiązanie nowych kontaktów osobistych i zawodowych, pozwalających na wymianę wiedzy i doświadczeń, co zaowocowało wzajemnym wspieraniem się w procesie zmiany.

W 2012 r. z usług indywidualnej informacji zawodowej skorzystało 38 tys. osób. W ramach tej usługi klienci uzyskiwali informacje zawodowe dotyczące m.in.: sytuacji na rynku pracy, informacji o zawodach i kształceniu, poszukiwania zatrudnienia oraz planowania rozwoju edukacyjno-zawodowego. Osoby poszukujące informacji miały możliwości korzystania z dostępnych zasobów informacyjnych samodzielnie, jak również z pomocą doradcy zawodowego, a informacje udostępniane były zarówno w formie drukowanej (np. ulotki, broszury wykazy, poradniki), elektronicznej (programy komputerowe, prezentacje multimedialne, strony www przydatne w aktywnym planowaniu rozwoju zawodowego i poszukiwaniu pracy) oraz audiowizualnej (np. filmy zawodoznawcze). Klienci korzystali również z informacji przesyłanych pocztą elektroniczną, z poradnictwa i informacji zawodowej na odległość (poprzez maila, skype'a i telefon). W ostatnich latach utrzymuje się wysoka liczba osób korzystających z indywidualnej informacji zawodowej. Wiąże się to m. in. z szeroko upowszechnianą informacją zawodową podczas przedsięwzięć partnerskich o charakterze lokalnym i regionalnym, z uruchomieniem portalu „Pociąg do kariery”. Indywidualna informacja zawodowa coraz częściej wymagała bardzo szczegółowego i złożonego przeanalizowania różnych źródeł informacji. W większym stopniu usługa ta stała się jeszcze bardziej dostępna dla klientów poprzez wykorzystanie technologii komunikacyjnych (telefon, e-mail, skype) - informacja na odległość.

W 2012 roku zorganizowano też ponad 1,7 tys. grupowych spotkań informacyjnych. Usługa ta polega na przekazaniu klientom informacji podczas spotkań grupowych organizowanych w siedzibie urzędu pracy lub podczas różnego rodzaju wydarzeń np. seminariów, Targów Pracy, Dni Otwartych itp. Podobnie jak w wypadku indywidualnej informacji zawodowej, zakres tematyczny tej usługi jest bardzo szeroki i może dotyczyć np. sytuacji na lokalnym rynku pracy lub warunków pracy za granicą.

W 2012 r. w zajęciach aktywizacyjnych wzięło udział prawie 12,4 tys. osób. Zajęcia aktywizacyjne to forma wsparcia, poprzez którą klienci nabywają konkretne umiejętności, których brak utrudnia czy wręcz uniemożliwia efektywne działania w kierunku zdobycia zatrudnienia. Mogą to być, np. nieumiejętność sporządzenia dokumentów aplikacyjnych lub posługiwania się komputerem. Uzupełnienie tych deficytów dało klientom realne szansę na podniesienie samodzielności i skuteczności.

Pośrednictwo pracy

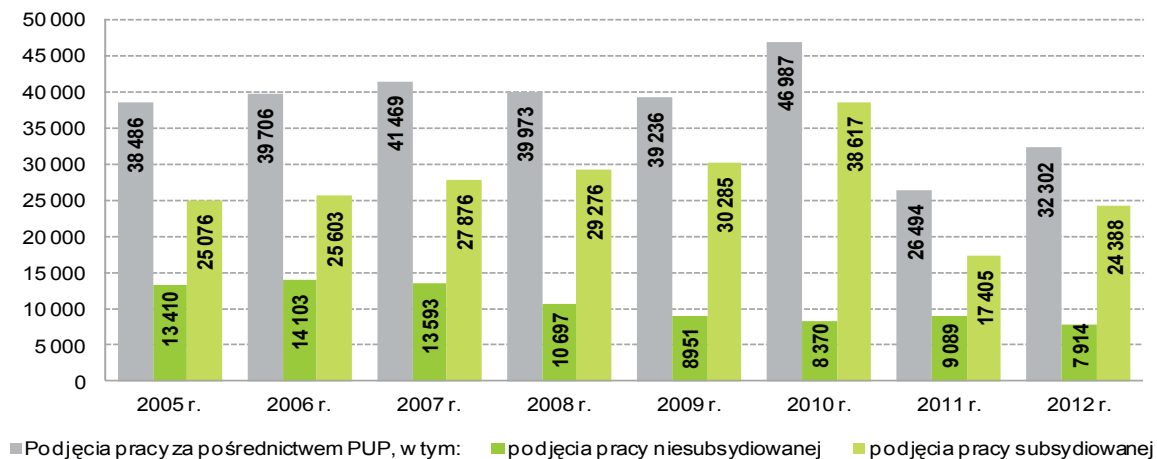
Dzięki pośrednictwu powiatowych urzędów pracy w 2012 r. pracę podjęło prawie 32 tys. osób. Było to o 20,7% (prawie 5,5 tys. osób) więcej niż w 2011 r. Zaznaczyć należy, że zwiększyła się jednak tylko grupa osób, które podjęły dzięki pomocy urzędu zatrudnienie w ramach subsydiowanych miejsc pracy - o 39,3% (ponad 6,8 tys. podjęć). Natomiast w zakresie podjęć pracy niesubsydiowanej odnotowany został spadek (o 16,6%, 1,5 tys. podjęć).

W 2012 r. zmniejszyła się również liczba bezrobotnych podejmujących zatrudnienie samodzielnie, bez pomocy urzędu pracy (o 3,3%, tj. 2,2 tys. osób). Może to być sygnałem ograniczeń po stronie podaży rynku pracy.

Powiatowe urzędy pracy pozyskały w 2012 r. prawie 59 tys. ofert pracy. W stosunku do 2011 r. liczba zgłoszeń o wolnych miejscach pracy była więc większa o 10% (5,3 tys. ofert). Zwiększeniu uległa jednak jedynie pula subsydiowanych miejsc pracy - o 54,5% (7,5 tys. ofert), co było efektem większych możliwości finansowania w 2012 r. przez urzędy pracy aktywizacji osób bezrobotnych. Natomiast liczba ofert niesubsydiowanych zmniejszyła się w stosunku do 2011 r. o 5,5% (2,1 tys. ofert), co może wskazywać, że sytuacja na rynku pracy uległa pogorszeniu.

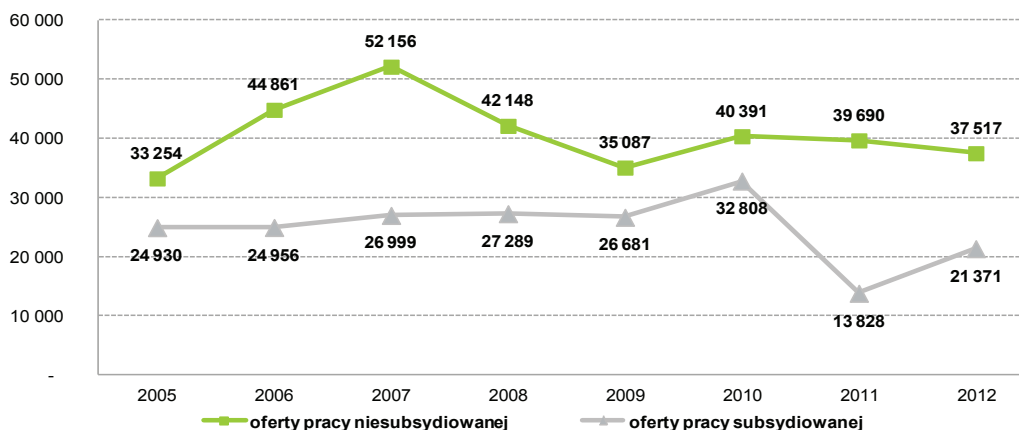

Podjęcia pracy za pośrednictwem PUP

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Wojewódzkiego Urzędu Pracy w Krakowie

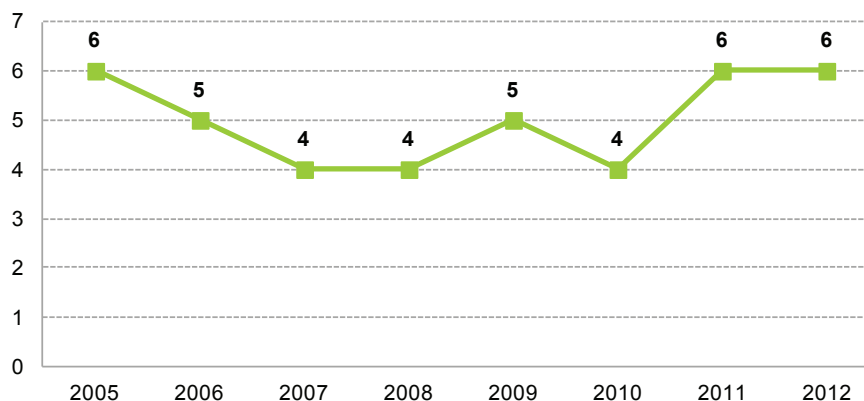
Oferty pracy pozyskane przez PUP

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Wojewódzkiego Urzędu Pracy w Krakowie

W puli ofert, którymi dysponują powiatowe urzędy pracy przeważają niesubsydiowane miejsca pracy (w 2012 r. – 63,7%). Udział miejsc subsydiowanych uzależniony jest w dużym stopniu od poziomu środków finansowych, jakie urzędy mają do dyspozycji na cele aktywizacji zawodowej. W 2012 r. dzięki wzrostowi poziomu tych środków wzrósł też odsetek ofert subsydiowanych.

Zmiany w poziomie wskaźnika określającego liczbę bezrobotnych przypadających na 1 ofertę

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Wojewódzkiego Urzędu Pracy w Krakowie

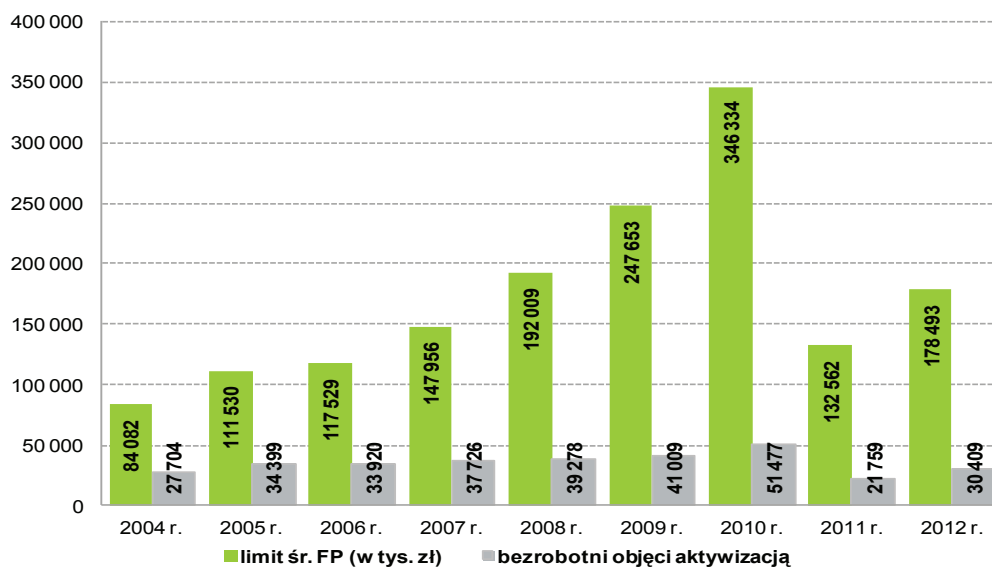
W 2012 r. wzrosła zarówno liczba ofert, jak i liczba bezrobotnych klientów korzystających z usług powiatowych urzędów pracy. W związku z tym wskaźnik „liczba ofert na 1 bezrobotnego” kształtował się na takim samym poziomie jak w 2011 r. W 2011 r. i w 2012 r. na 1 ofertę przypadało w Małopolsce średnio 6 osób.

Aktywne formy wsparcia osób bezrobotnych

Stosowanie aktywnych działań na rynku pracy może przejściowo ograniczać bezrobocie, czy hamować tempo jego wzrostu, nie doprowadzi jednak do wzrostu standardowych form zatrudnienia czy zwiększenia stałych miejsc pracy.

Wzrost poziomu środków Funduszu Pracy przeznaczonych na działania aktywizacyjne pozwolił na objęcie wsparciem w 2012 r. o 1/4 większej grupy osób niż w 2011 r. W 2012 r. z różnych programów rynku pracy organizowanych przez powiatowe urzędy pracy skorzystało łącznie 30,4 tys. osób.

Poziom środków Funduszu Pracy na aktywizację zawodową bezrobotnych a liczba osób objętych aktywizacją

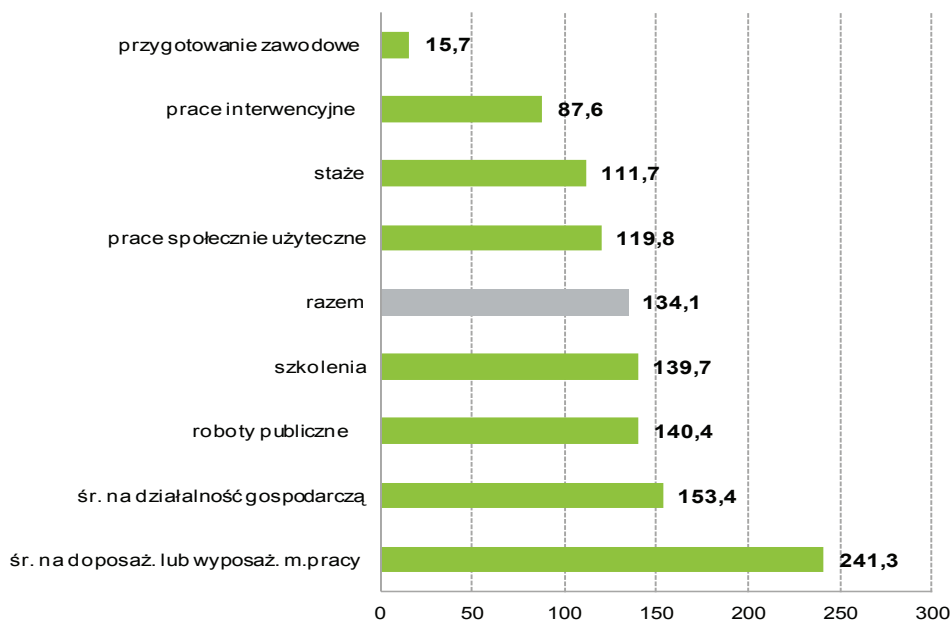
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Wojewódzkiego Urzędu Pracy w Krakowie

Zwiększenie poziomu środków przeznaczonych na działania aktywizacyjne przełożyło się na wzrost wysokości wydatków w przypadku większości stosowanych przez powiatowe urzędy pracy form aktywnych. W największym stopniu zwiększyły się wydatki na dotacje dla pracodawców na utworzenie lub doposażenie miejsc pracy oraz dotacje dla bezrobotnych na rozpoczęcie działalności gospodarczej, a więc na dwa najdroższe z ogółu instrumentów aktywizacji. Mogło to wynikać z faktu, że dużą część środków powiatowe urzędy pracy otrzymały w II połowie roku, co było związane z przesunięciem przez Ministra Finansów, w skali całego kraju, dodatkowej puli 500 mln zł na cele aktywizacji zawodowej bezrobotnych. Środki Funduszu Pracy muszą być wydatkowane do końca roku, na który zostały przydzielone. Ponieważ część form wsparcia wiąże się z dłuższym okresem realizacji, otrzymane pod koniec roku środki angażowane są najczęściej w dotacje dla bezrobotnych i pracodawców.

Mimo wzrostu poziomu środków na aktywizację zmniejszył się średni koszt wsparcia jednej osoby. W 2012 r. wyniósł on 5,8 tys. zł, podczas gdy w 2011 r. kształtował się na poziomie 6 tys. zł. Stało się tak dzięki temu, że wzrosła liczba osób aktywizowanych w ramach form wsparcia o stosunkowo niskim jednostkowym koszcie (staży i szkoleń). Dodatkowo też w przypadku staży i prac interwencyjnych jednostkowy koszt wsparcia uległ zmniejszeniu. Można więc przypuszczać, że powiatowe urzędy pracy, jak w poprzednich latach, skracają czas trwania tych form.

Największa część puli środków przeznaczonych na aktywizację zawodową bezrobotnych przeznaczona została przez urzędy pracy na realizację staży – 35,3%. Podobną pulę środków powiatowe urzędy pracy wydały na finansowanie dotacji na rozpoczęcie działalności gospodarczej 30,2% ogółu środków. Na wysokim poziomie kształtowały się również wydatki dla pracodawców na doposażenie i wyposażenie miejsc pracy – 10,9% ogółu.

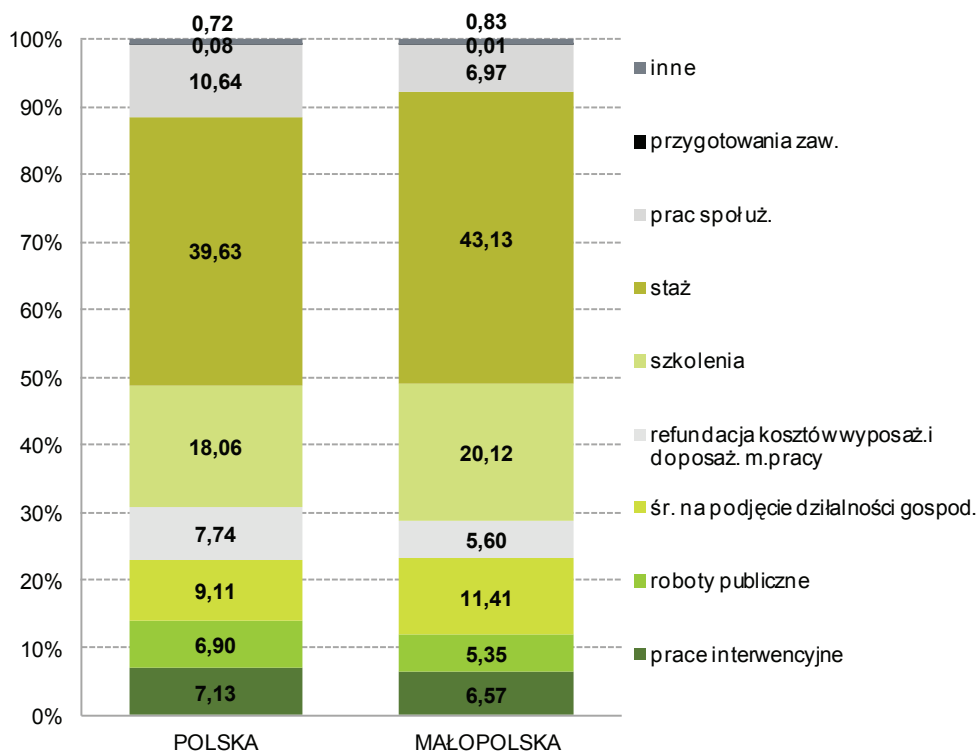
Od wielu lat najczęściej stosowanymi przez powiatowe urzędy pracy formami wsparcia są staże, szkolenia i środki na podjęcie działalności gospodarczej. Było tak również w 2012 r. Małopolska wyróżnia się też większym udziałem osób uczestniczących w tych 3 formach w porównaniu z danymi ogólnopolskim.

Zmiany w poziomie wydatków w latach 2011-2012 (w proc.)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Wojewódzkiego Urzędu Pracy w Krakowie

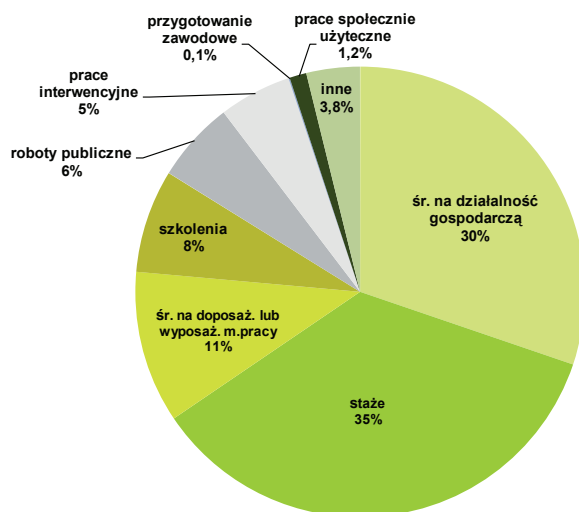
Mniejszy jest natomiast w naszym województwie w porównaniu do reszty kraju udział osób zatrudnionych w ramach prac społecznie użytecznych i robót publicznych. Tłumaczyć to można dostosowaniem form wsparcia do struktury bezrobotnych. Małopolska wyróżnia się bowiem na tle kraju dużym odsetkiem bezrobotnych osób młodych i jednocześnie mniejszym odsetkiem osób starszych. Ze staży i szkoleń korzystają przede wszystkim osoby młode, natomiast z udziału w robotach publicznych i pracach społecznie użytecznych – osoby starsze.

W 2012 r. efektywność zatrudnieniowa form wsparcia oferowanych przez powiatowe urzędy pracy wyniosła 49,8%. Oznacza to, że praktycznie, co druga osoba, z grupy objętych działaniami aktywizacyjnymi przez PUP, podjęła pracę. W stosunku do 2011 r. odnotowano spadek tego wskaźnika, co może wynikać z pogorszenia się sytuacji na rynku pracy.

Struktura aktywizowanych wg form wsparcia w 2012 roku

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Wojewódzkiego Urzędu Pracy w Krakowie i Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej

Struktura wydatków na aktywizację w 2012 roku

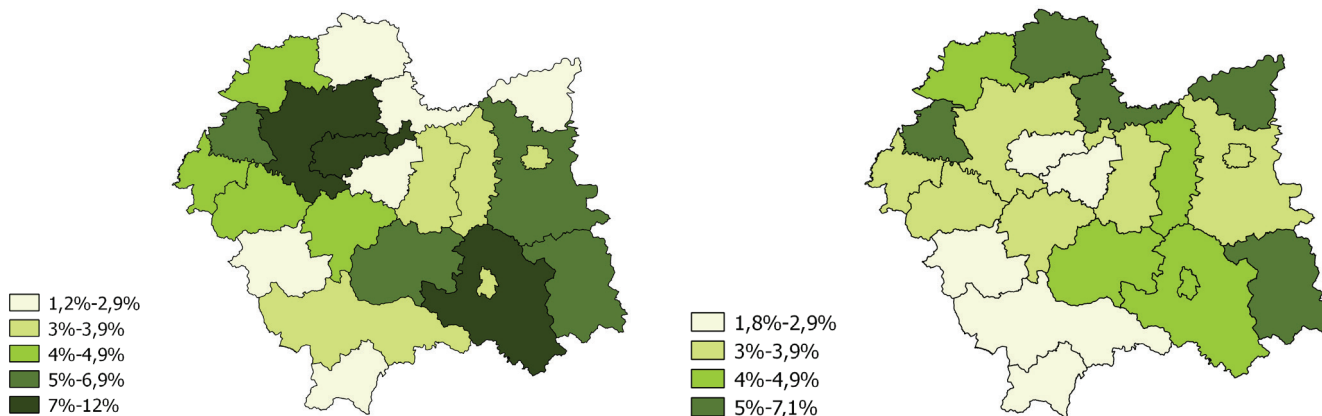
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Wojewódzkiego Urzędu Pracy w Krakowie

Aktywizacja i integracja w projektach finansowanych ze środków unijnych

Od początku realizacji do końca 2012 roku w projektach dofinansowanych ze środków unijnych w zakresie aktywizacji zawodowej osób pozostających bez pracy oraz integracji społecznej i zawodowej osób zagrożonych wykluczeniem społecznym zawarto 750 umów na kwotę ponad 1 mld zł. Dzięki temu wsparciem objęto ponad 123 tys. osób tj. 3,6% mieszkańców Małopolski. Uczestnikami projektów były częściej kobiety (63%) niż mężczyźni, częściej mieszkańcy wsi (56,4%) niż miast, a także ludzie młodzi – średni wiek uczestnika projektu to 30 lat (dla porównania: średni wiek mieszkańca Małopolski to 37 lat).

Najwięcej osób pozostających bez pracy objętych pomocą w zakresie aktywizacji zawodowej i integracji społecznej pochodziło z powiatu krakowskiego, nowosądeckiego i Krakowa. Odnosząc jednak liczbę uczestników do populacji danego powiatu, w projektach uczestniczył najwyższy odsetek mieszkańców powiatów: dąbrowskiego, gorlickiego, miechowskiego, proszowickiego, chrzanowskiego. Takie terytorialne rozłożenie wsparcia odpowiada faktycznym potrzebom występującym w powiatach, wynikającym z wysokiego bezrobocia, jak i dużego odsetka osób korzystających z pomocy społecznej (por. rozdział *Wykluczenie społeczne*, mapy: odsetek osób korzystających z pomocy społecznej i stopa bezrobocia).

Mapy 8. i 9. Miejsce zamieszkania uczestników projektów aktywizacyjnych i integracyjnych oraz ich odsetek w populacji danego powiatu

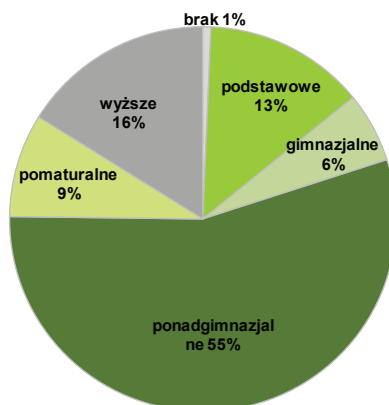
Źródło: opracowanie własne na podstawie bazy Podsystem Monitorowania Europejskiego Funduszu Społecznego (PEFS)

Analizując strukturę osób, którym udzielono pomocy pod kątem ich statusu na rynku pracy zauważalny jest dominujący udział osób bezrobotnych, które stanowią prawie 70% wszystkich uczestników. W odniesieniu do ogółu osób, co czwarty uczestnik był osobą długotrwale bezrobotną. Osoby bierne zawodowo (w tym osoby nadal uczące się) stanowiły 19%, natomiast osoby zatrudnione – niespełna 12%. W przypadku tej ostatniej grupy należy podkreślić, iż w jej skład weszły głównie osoby pracujące, zagrożone wykluczeniem społecznym, których dochód nie przekraczał kryterium dochodowego określonego w ustawie o pomocy społecznej oraz pracownicy publicznych służb zatrudnienia oraz instytucji pomocy i integracji społecznej, którzy podnosili swoje kwalifikacje w zakresie wspierania osób w powrocie na rynek pracy.

Status na rynku pracy uczestników projektów aktywizacyjnych i integracyjnych w PO KL

Źródło: opracowanie własne na podstawie bazy Podsystem Monitorowania Europejskiego Funduszu Społecznego (PEFS)

W strukturze wykształcenia uczestników można zauważyć, że większość stanowiły osoby z wykształceniem ponadgimnazjalnym – ponad połowa wszystkich uczestników. Relatywnie wysoki był też udział osób z wykształceniem wyższym – 16%, są to jednak głównie pracownicy publicznych służb zatrudnienia oraz instytucji pomocy i integracji społecznej. Co 5 uczestnik miał wykształcenie podstawowe lub gimnazjalne, a co 10 – pomaturalne.

Wykształcenie uczestników projektów aktywizacyjnych i integracyjnych w PO KL

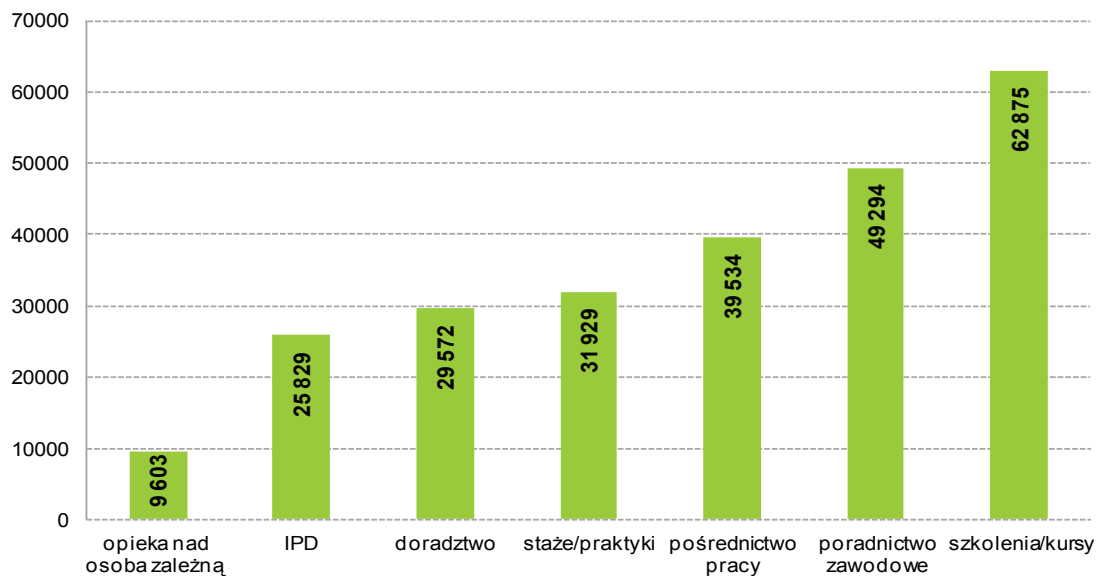
Źródło: opracowanie własne na podstawie bazy Podsystem Monitorowania Europejskiego Funduszu Społecznego (PEFS)

Aby można było mówić o efektywnej pomocy dla osób pozostających bez pracy (szczególnie długotrwanie) oraz zagrożonych wykluczeniem społecznym konieczne jest uwzględnienie działań kompleksowych i wielowymiarowych, łączących zarówno aktywizację, czy reintegrację społeczną uczestników z uzyskaniem przez nich zatrudnienia. Kompleksowe wsparcie w postaci szkoleń uzupełnionych o doradztwo zawodowe, usługi pośrednictwa pracy oraz formy zatrudnieniowe są domeną powiatowych urzędów pracy oraz tych projektodawców, którzy realizują projekty z zakresu aktywizacji zawodowej osób pozostających bez zatrudnienia. Podobnie sytuacja wygląda w odniesieniu do projektów dotyczących integracji społecznej i zawodowej osób wykluczonych, gdzie także świadczone jest kompleksowe wsparcie (poradnictwo psychologiczne, doradztwo zawodowe, szkolenia, staże, opieka nad osobą zależną itd.).

Pośród projektów mających na celu integrację społeczną i zawodową osób zagrożonych wykluczeniem społecznym większość stanowią projekty realizowane przez ośrodki pomocy społecznej (OPS) oraz powiatowe centra pomocy rodzinie (PCPR) mające na celu rozwój i upowszechnianie aktywnej integracji.

Uczestnikami projektów realizowanych przez OPS-y i PCPR-y są: osoby korzystające ze świadczeń pomocy społecznej, które są w wieku aktywności zawodowej, niezatrudnione lub zatrudnione, zagrożone wykluczeniem społecznym z co najmniej jednego powodu spośród wskazanych w art. 7 ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej, jak również uczestniczyć w projektach może otoczenie osób wykluczonych społecznie (w zakresie tzw. wsparcia towarzyszącego).

Główne formy wsparcia w projektach aktywizacyjnych i integracyjnych w PO KL*

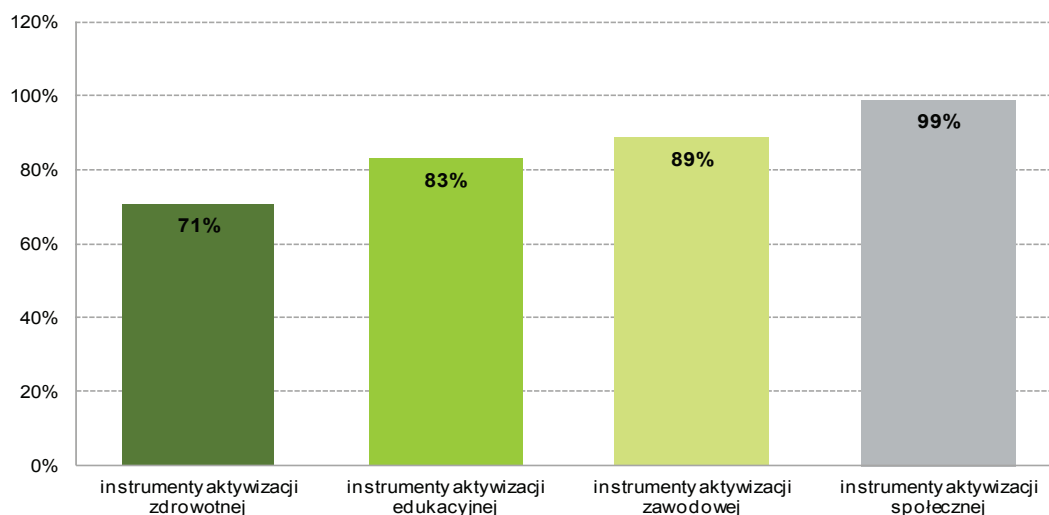

*jedna osoba mogła skorzystać z więcej niż jednej formy wsparcia

Źródło: opracowanie własne na podstawie bazy Podsystem Monitorowania Europejskiego Funduszu Społecznego (PEFS)

Jednostki realizujące projekty zobowiązane są do świadczenia w ich ramach usług zgodnych z ustawą o pomocy społecznej – determinuje to katalog możliwych do zastosowania form wsparcia, który obejmuje formy aktywnej integracji i upowszechnianie pracy socjalnej. W zakresie rozwoju form aktywnej integracji dopuszcza się stosowanie kontraktów socjalnych (umowa zawarta z osobą ubiegającą się o pomoc, gdzie określone są wspólne działania zmierzające do przezwyciężenia trudnej sytuacji życiowej danej osoby lub rodziny), programów aktywności lokalnej (skierowane do osób w ramach konkretnego środowiska lub członków danej społeczności – może to być środowisko grupy zawodowej lub społecznej (np. niepełnosprawnych, osób wychodzących z placówek opiekuńczo-wychowawczych, mieszkańców bloku czy nawet kilku rodzin mieszkających w okolicy) oraz programów integracji społecznej i zawodowej osób niepełnosprawnych (aktywizacja zawodowa i integracja społeczna osób niepełnosprawnych).

Stosowanie instrumentów aktywnej integracji w projektach realizowanych przez jednostki pomocy społecznej

Źródło: opracowanie na podstawie: Aktywna Integracja w Małopolsce, Małopolskie Obserwatorium Polityki Społecznej, Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej, Kraków, 2012

W przypadku realizacji kontraktu socjalnego obowiązkowa jest realizacja „ścieżki reintegracji” obejmującej co najmniej trzy z czterech instrumentów aktywnej integracji: zawodowej, społecznej, edukacyjnej i zdrowotnej. W realizowanych projektach skupiono się głównie na aktywizacji społecznej i zawodowej oferując klientom

pomocy społecznej głównie treningi kompetencji i umiejętności społecznych oraz usługi doradztwa zawodowego. Natomiast żadna jednostka pomocy społecznej, realizująca projekt współfinansowany ze środków unijnych nie skorzystała z możliwości³⁶:

- „skierowania do pracy w spółdzielni socjalnej” (instrument aktywizacji zawodowej);
- „skierowania i sfinansowania programu terapeutycznego w zakładzie opieki zdrowotnej dla osób uzależnionych od narkotyków lub innych środków odurzających” (instrument aktywizacji zdrowotnej);
- „pomocy w uzyskaniu zatrudnienia dla osób usamodzielnianych” (instrument aktywizacji społecznej).

Około 45% wszystkich uczestników projektów, których celem była aktywizacja zawodowa osób pozostających bez pracy (w tym bezrobotnych) znalazło zatrudnienie do 6 miesięcy po zakończeniu udziału w projekcie. Odsetek ten jest niższy w przypadku projektów kierowanych do osób zagrożonych wykluczeniem społecznym i zawodowym – w tym przypadku w analogicznym okresie pracę znalazło 18% uczestników³⁷.

Przykładem projektu, który zakłada minimum 35% efektywność zatrudnieniową dla osób bezrobotnych w szczególnej sytuacji na rynku pracy jest projekt „Ekspres do zatrudnienia”

Ekspres do zatrudnienia – innowacyjny model aktywizacji osób bezrobotnych

Projekt zakłada przygotowanie i przetestowanie modelu dającego możliwość sprawnego i efektywnego zlecenia usługi pośrednictwa pracy przez podmioty publiczne podmiotom niepublicznym. Po opracowaniu modelu, w kilku powiatach Małopolski, zostanie przeprowadzony pilotaż, który pozwoli przetestować, jak model ten sprawdza się w praktyce. Podmiot niepubliczny realizujący zleczone zadanie powinien doprowadzić do zatrudnienia minimum 438 osób bezrobotnych (z 1,2 tys. wszystkich uczestników) znajdujących się w szczególnej sytuacji na rynku pracy (tj. osób bezrobotnych od 12 do 24 miesięcy w wieku do 25 lat, powyżej 45 lat oraz osób długotrwale bezrobotnych).

Instytucja realizująca projekt: Wojewódzki Urząd Pracy w Krakowie w partnerstwie z KPMG Polska

Wartość projektu: 12 mln zł

Aktywizacja zawodowa i społeczna wybranych grup

Kobiety powracające na rynek pracy po urodzeniu dziecka

Ważnymi czynnikami, które sprzyjają wzrostowi poziomu aktywności zawodowej i zatrudnienia matek, w szczególności tych z niskim i średnim poziomem wykształcenia są: 1) elastyczne formy pracy, w szczególności możliwości pracy na część etatu przy zachowaniu proporcjonalnego wynagrodzenia w stosunku do pracy pełnoetatowej oraz elastyczna organizacja czasu pracy, 2) dostęp do stosunkowo tanich usług opiekuńczych dla dzieci, 3) szeroko zakrojone kampanie informujące o prawach kobiet i mężczyzn na rynku pracy, z naciskiem na obowiązki rodzicielskie obojga partnerów.

W 2012 r. powiatowe urzędy pracy objęły wsparciem około 1,8 tys. bezrobotnych kobiet powracających na rynek pracy tj. 6% wszystkich aktywizowanych przez PUP. Oznacza to, że udział tej grupy w ogóle bezrobotnych był wyższy (9,7%) niż jej udział w ogóle osób aktywizowanych.

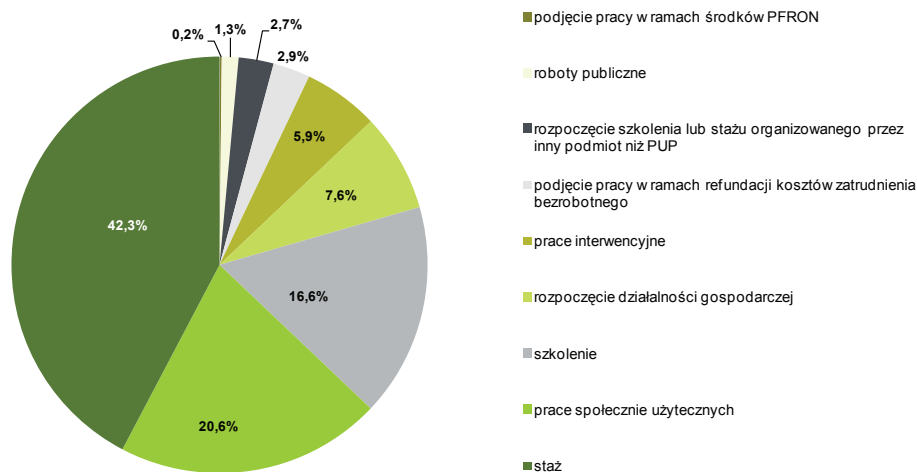
Grupa ta najchętniej korzystała ze staży (42%), prac społecznie użytecznych (20,6%) oraz szkoleń (16,6%). Stosunkowo niewiele kobiet skorzystało z dotacji na rozpoczęcie działalności gospodarczej- 7,6% przy 11,4% dla ogółu osób aktywizowanych.

W projektach współfinansowanych ze środków unijnych udzielano wsparcia rodzicom (w szczególności kobietom) powracającym na rynek pracy po urlopach wychowawczych w postaci bezpośrednich działań aktywizacyjnych, poprzez zwiększanie dostępności do przedszkoli, jak również poprzez wspieranie struktur samorządowych udzielających pomocy takim osobom.

³⁶ Aktywna Integracja w Małopolsce, Małopolskie Obserwatorium Polityki Społecznej, Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej, Kraków, 2012

³⁷ Na podstawie: Badanie osiągniętych wartości wskaźników rezultatu komponentu regionalnego Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki, Raport końcowy z III etapu ewaluacji, Warszawa, 2011

Struktura aktywizowanych kobiet powracających na rynek pracy wg form wsparcia w 2012 roku

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Wojewódzkiego Urzędu Pracy w Krakowie

Podejmowano działania projektowe mające na celu wzmacnianie aktywności zawodowej rodziców, która ucierpiała na skutek utraty pracy czy też trudności w pogodzeniu pracy z wychowywaniem dzieci. Uczestnicy rozwijali umiejętności z zakresu asertywności oraz komunikacji, nabyli też wiedzę na temat uwarunkowań rynku pracy oraz aktywnego i skutecznego poszukiwania pracy dzięki czemu wzmocniła się ich pozycja na rynku pracy. W przypadku dezaktualizacji kwalifikacji zawodowych mogli skorzystać ze szkoleń i kursów zawodowych

Przykładem projektu kompleksowo wspierającego rodziców był projekt „Praca przyjazna rodzicom”.

Praca przyjazna rodzicom

Projekt adresowany do niepracujących matek i ojców, którzy chcieli wrócić na rynek pracy po przerwie związanej z pełnieniem rodzicielskich obowiązków. Uczestnicy mogli wziąć udział w szkoleniach zawodowych, kursie komputerowym, kursie języka obcego. Dodatkowo każda osoba mogła skorzystać z indywidualnych porad doradcy zawodowego, psychologa oraz prawnika. Wszyscy uczestnicy projektu odbyli praktyki zawodowe, przy czym w tym czasie dla ich dzieci w wieku od 3 do 7 lat zagwarantowano opiekę w prywatnym przedszkolu, a młodsze dzieci mogły pozostać pod opieką profesjonalnych opiekunek. Wszyscy rodzice mogli uczestniczyć w spotkaniach i seminariach organizowanych w ramach powołanego Klubu Rodzica, gdzie omawiano tematy zaproponowane przez samych uczestników. Projekt zakończył się ponad 66% efektywnością zatrudnieniową – 2/3 wszystkich uczestników znalazło zatrudnienie.

Instytucja realizująca projekt: Stowarzyszenie Doradców Europejskich PLinEU

Wartość projektu: 1,4 mln zł

Z kolei w innym projekcie założono opracowanie innowacyjnego modelu wykorzystania coachingu do wspierania równowagi praca-rodzina³⁸. Jego założeniem jest stworzenie nowoczesnego programu szkoleniowego, który poszerzy wiedzę i umiejętności doradców zawodowych i pracowników działów *human resources* (będzie to narzędzie diagnostyczne wspierające ich pracę) oraz produktów wspomagających aktywizację rodziców. Podniesienie poziomu wiedzy tej grupy odbiorców w zakresie godzenia życia zawodowego i rodzinnego, wesprze proces wprowadzania rozwiązań (w firmach i instytucjach) sprzyjających takiemu godzeniu – doradcy zawodowi będą mogli świadczyć skuteczniejszą pomoc osobom szukającym pracy, a specjaliści działów zarządzania zasobami ludzkimi nauczą się, jak kształtować politykę zatrudnienia w taki sposób, aby sprzyjała ona większemu zaangażowaniu i motywacji pracowników i pracodawców.

Łącznie w projektach współfinansowanych ze środków unijnych skierowanych bezpośrednio do rodziców powracających do pracy po przerwie związanej z wychowaniem dziecka z pomocy mogło skorzystać około 1 tys. uczestników.

Ponadto osoby doświadczające tego typu problemów mogły też skorzystać z pomocy w ramach projektów realizowanych przez powiatowe urzędy pracy, ośrodki pomocy społecznej oraz powiatowe centra pomocy rodzinie. Instytucje te realizowały bowiem swoje ustawowe zadania w stosunku do: kobiet rejestrujących się

³⁸ Projekt pt. „Innowacyjne wykorzystanie coachingu do wspierania równowagi praca - rodzina”, realizowany przez Stowarzyszenie Doradców Europejskich PLinEU, współfinansowany w ramach PO KL w Poddziałaniu 6.1.1 Wsparcie osób pozostających bez zatrudnienia na regionalnym rynku pracy

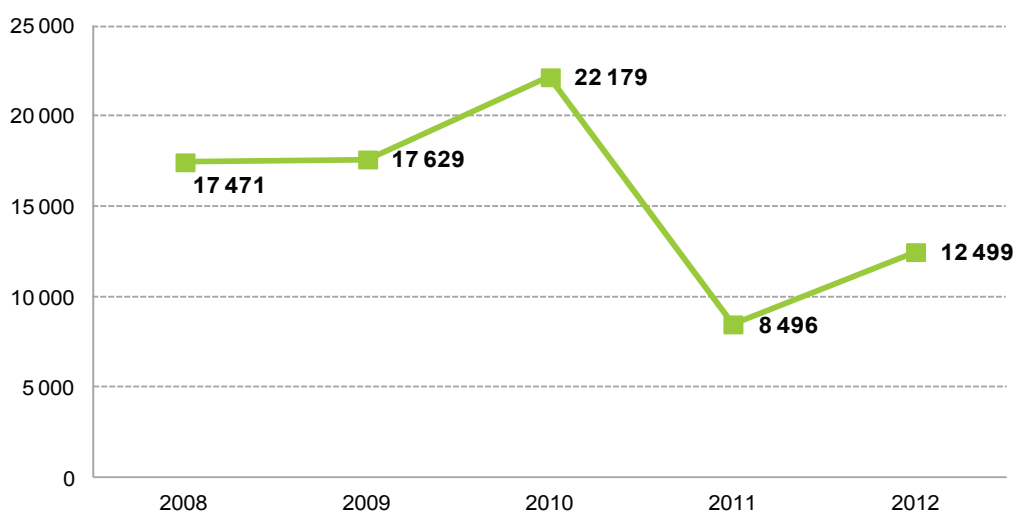
jako bezrobotne po urodzeniu dziecka, osób bezradnych w sprawach opiekuńczo-wychowawczych, kobiet korzystających z ochrony macierzyństwa.

Wsparcie osób młodych

W Małopolsce od wielu lat, zarówno w projektach współfinansowanych ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego jak i w ramach zadań finansowanych z Funduszu Pracy preferowany był udział osób młodych w działaniach aktywizacyjnych.

W 2012 r. w działaniach realizowanych przez powiatowe urzędy pracy uczestniczyło 12,5 tys. osób w wieku do 25. roku życia. Z tego ponad 3,3 tys. młodych osób było uczestnikami projektów systemowych realizowanych przez powiatowe urzędy pracy za środki z Europejskiego Funduszu Społecznego. Osoby w tym wieku aktywnie korzystają ze wsparcia oferowanego w powiatowych urzędach pracy. Świadczy o tym ich wysoki udział w całej grupie aktywizowanych (w 2012 r. - 41,1%). Dodatkowo zauważyć należy, że udział ten znacznie przewyższa odsetek, jaki osoby młode stanowią w ogólnej populacji bezrobotnych.

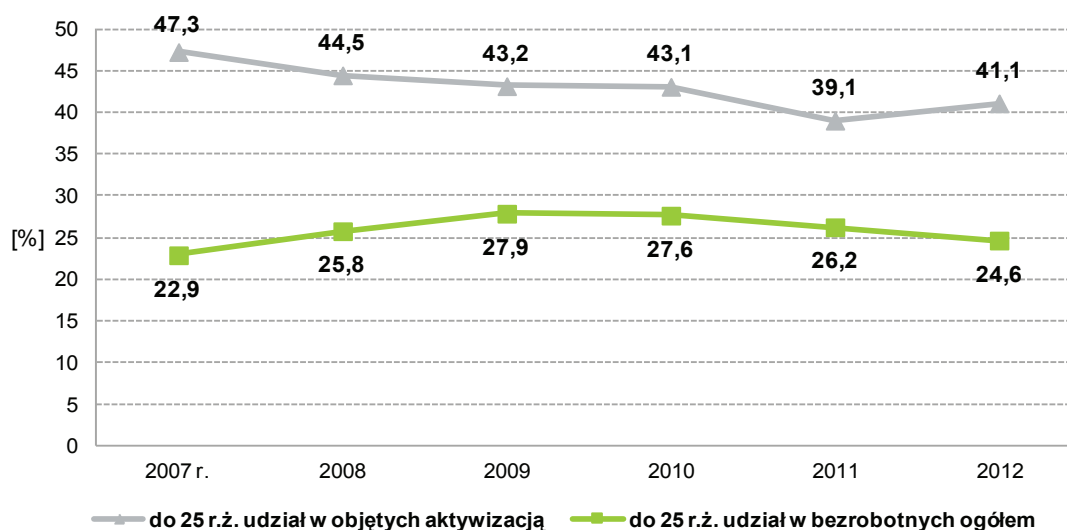
Liczba bezrobotnych do 25. roku życia objętych aktywacją przez powiatowe urzędy pracy

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Wojewódzkiego Urzędu Pracy w Krakowie

W odniesieniu do danych z 2011 r. w roku 2012 odnotowano wzrost udziału osób młodych w ogóle aktywizowanych. Natomiast w zakresie udziału tej grupy w populacji bezrobotnych od 2009 r. obserwowany jest spadek.

Bezrobotni w wieku do 25. roku życia

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Wojewódzkiego Urzędu Pracy w Krakowie

Podstawowym problemem wskazywanym w przypadku osób młodych jest brak doświadczenia zawodowego. Nie jest więc zaskoczeniem fakt, że podstawową formą z jakiej korzystają osoby młode są staże. W 2012 r. aż 64,6% młodych osób objętych wsparciem w powiatowych urzędach pracy było uczestnikami staży. Drugą w kolejności najczęściej wybieraną przez młode osoby formą wsparcia były szkolenia. W 2012 r. uczestniczyło w nich 15,3% z ogółu aktywizowanych bezrobotnych w wieku do 25 lat. Na trzecim miejscu znalazły się różne formy zatrudnienia subsydiowanego, z których skorzystało 12,6% osób z tej grupy, a następnie dotacje, które otrzymało 6,3% młodych osób.

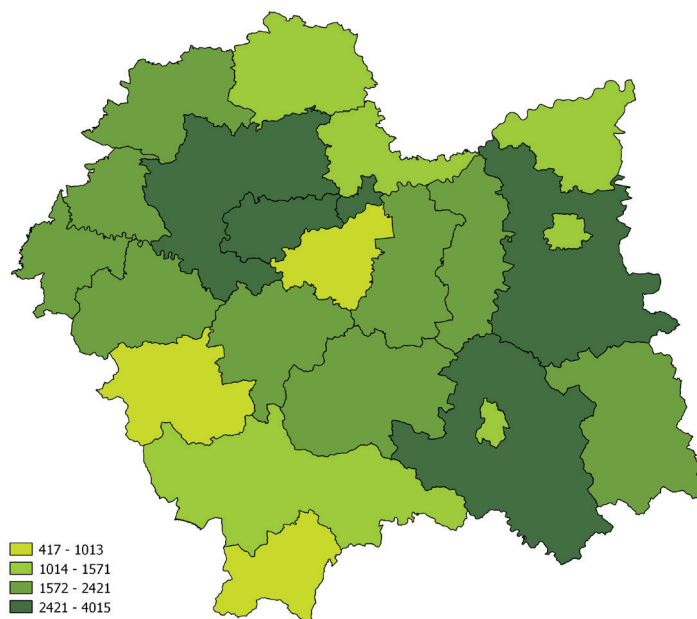
Osoby młode korzystały również często z różnych form poradnictwa zawodowego i informacji zawodowej stanowiąc około 1/3 klientów tych usług.

Z obserwacji doradców zawodowych wynika, że dla osób młodych obok braku doświadczenia jedną z poważniejszych barier wejścia na rynek pracy jest brak wiedzy na temat własnych predyspozycji zawodowych, niezajomość zasad tworzenia dokumentów aplikacyjnych, czy prowadzenia rozmowy kwalifikacyjnej. Zauważyć można także brak rozpoznania realiów rynku pracy w tym oczekiwań pracodawców względem kandydatów, wysokości wynagrodzenia lub form zatrudnienia. Wsparcie doradców zawodowych polega głównie na uzupełnieniu tych luk.

Osoby młode były także odbiorcami wsparcia oferowanego w obszarze rynku pracy i wykluczenia społecznego w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki realizowanego za środki EFS. Łącznie w okresie 2008–2012 z pomocy w powrocie czy wejściu na rynek pracy oraz z pomocy w integracji społecznej skorzystało ponad 44 tys. osób w wieku do 25 lat.

Największą liczbę uczestników tego wsparcia odnotowano w Krakowie oraz w powiatach: krakowskim, tarnowskim i nowosądeckim. Najmniej młodych uczestników pochodziło z powiatu tatrzańskiego, wielickiego i suskiego.

Mapa 10. Liczba uczestników w wieku do 25 lat w projektach z zakresu aktywizacji zawodowej i integracji społecznej

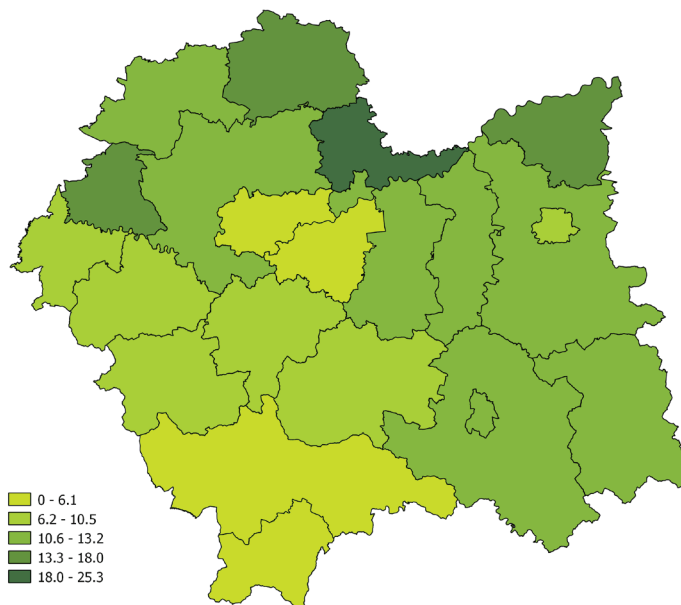

Źródło: opracowanie własne na podstawie bazy Podsystem Monitorowania Europejskiego Funduszu Społecznego (PEFS)

Odmiennej jednak wykładni przyjmuje mapa przedstawiająca odsetek osób młodych objętych pomocą w projektach PO KL w odniesieniu do ogółu osób w tej kategorii wiekowej w danym powiecie. W takim ujęciu wyróżniają się powiaty: miechowski, proszowicki, dąbrowski i chrzanowski, gdzie największa ilość młodych mieszkańców tych powiatów brała udział w projektach finansowanych z EFS. Warto podkreślić, że na tych obszarach występuje jednocześnie najwyższy udział osób do 25. roku życia w ogóle bezrobotnych. Oznacza to, że kierunkowanie pomocy ze środków EFS jest właściwe, bo odpowiada rzeczywistym potrzebom.

Osoby młode uczestniczące w projektach realizowanych w ramach PO KL mających na celu aktywizację zawodową (z wyłączeniem projektów PUP) korzystały głównie z warsztatów i szkoleń z zakresu aktywnego poszukiwania pracy, warsztatów psychospołecznych z zakresu kompetencji społecznych i komunikacji interpersonalnej, usług poradnictwa/doradztwa zawodowego oraz szkoleń, w tym: zawodowych, językowych, komputerowych, prawa jazdy.

Mapa 11. Odsetek uczestników w wieku do 25 lat w projektach z zakresu aktywizacji zawodowej i integracji społecznej do ogółu osób w tej kategorii wiekowej

Źródło: opracowanie własne na podstawie bazy Podsystem Monitorowania Europejskiego Funduszu Społecznego (PEFS)

Osoby młode były również mocno preferowane w projektach ukierunkowanych na udzielanie dotacji na rozpoczęcie działalności gospodarczej. Z kolei w projektach z zakresu integracji społecznej i zawodowej osoby młode to głównie uczestnicy projektów realizowanych przez powiatowe centra pomocy rodzinie – wychowankowie rodzin zastępczych lub placówek opiekuńczo-wychowawczych. Uczestniczący w tych projektach mogli uzyskać m.in. pomoc finansową na usamodzielnienie się, kontynuowanie nauki, czy pomoc rzeczową na zagospodarowanie się. Oprócz tego młodzi ludzie mogli uzyskać fachowe doradztwo w zakresie wyboru ścieżki zawodowej czy dalszej edukacji, jak również wziąć udział w szkoleniach i kursach zawodowych, rozwijających kompetencje społeczne, czy też umiejętności poruszania się po rynku pracy.

W Małopolsce realizowany jest projekt systemowy Województwa Małopolskiego skierowany do młodzieży pt. „Samodzielne życie – program aktywizacji młodzieży z małopolskich ośrodków wychowawczych”.

Samodzielne życie – program aktywizacji młodzieży z małopolskich ośrodków wychowawczych

Projekt skierowany jest do wychowanków wszystkich Młodzieżowych Ośrodków Wychowawczych (MOW) w województwie. Jego celem jest przygotowanie młodzieży do życia w społeczeństwie zarówno pod względem zawodowym jak i społecznym. Działania, dwójakiego rodzaju, są prowadzone w projekcie równolegle. Z jednej strony pracuje się nad uzupełnieniem i poprawą podstawowych umiejętności społecznych, w tym poprawą relacji w rodzinie i najbliższym otoczeniu, z drugiej – nad wykształceniem podstawowych umiejętności zawodowych, które umożliwią młodym ludziom utrzymanie się na rynku pracy i usamodzielnienie.

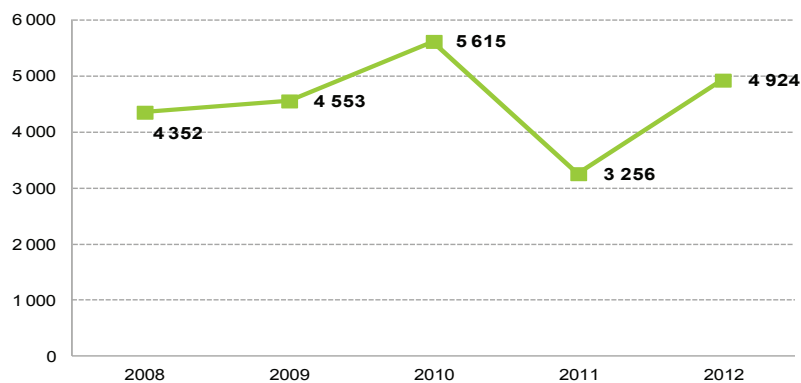
Instytucja realizująca projekt: Departament Edukacji i Kształcenia Ustawicznego Urzędu Marszałkowskiego Województwa Małopolskiego w partnerstwie ze Zgromadzeniem Sióstr Matki Bożej Miłosierdzia w Krakowie i Gminą Miejską Kraków

Wartość projektu: 6 mln zł

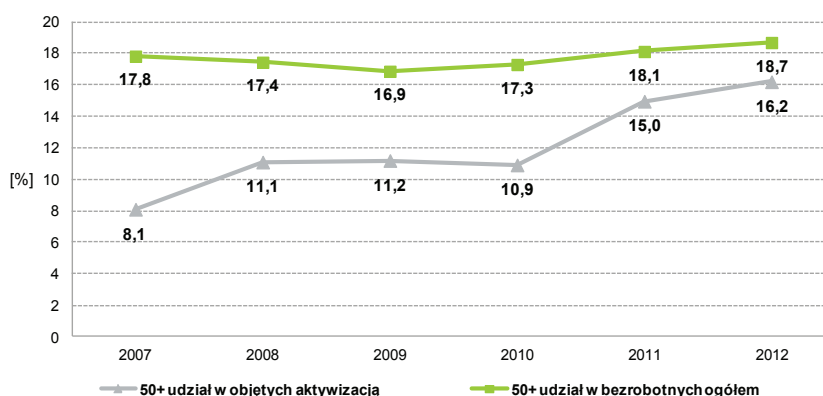
Osoby w wieku 50 i więcej lat

W 2012 r. powiatowe urzędy pracy objęły wsparciem 4,9 tys. osoby w wieku powyżej 50 lat. Z tego 22,9% stanowili uczestnicy projektów systemowych realizowanych przez powiatowe urzędy pracy w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki współfinansowanego ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego.

Osoby w wieku powyżej 50 lat stanowiły w 2012 r. 16,2% ogółu aktywizowanych. Mimo, że w dwóch ostatnich latach obserwowano zwiększanie się tego odsetka, jest on nadal niższy niż udział osób w wieku 50+ w ogólnej populacji bezrobotnych. Można więc wnioskować, że ta grupa bezrobotnych jest aktywizowana jeszcze w niewystarczającym stopniu.

Liczba bezrobotnych w wieku 50+ objętych aktywizacją przez powiatowe urzędy pracy

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Wojewódzkiego Urzędu Pracy w Krakowie

Bezrobotni w wieku 50+

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Wojewódzkiego Urzędu Pracy w Krakowie

Powiatowe urzędy pracy informowały, że działania mające na celu przywracanie osób w wieku powyżej 50 lat na rynek pracy są utrudnione ze względu na niechęć pracodawców do zatrudniania osób starszych, które postrzegają często jako mało elastyczne, mniej chętne do zmiany czy podnoszenia kwalifikacji oraz z uwagi na przepisy uniemożliwiające zwolnienie osób w wieku przedemerytalnym. Jednocześnie zwracano też uwagę na niską motywację i małą aktywność bezrobotnych powyżej 50. roku życia. W tym wieku ujawniają się też różne schorzenia utrudniające pełną aktywność na rynku pracy.

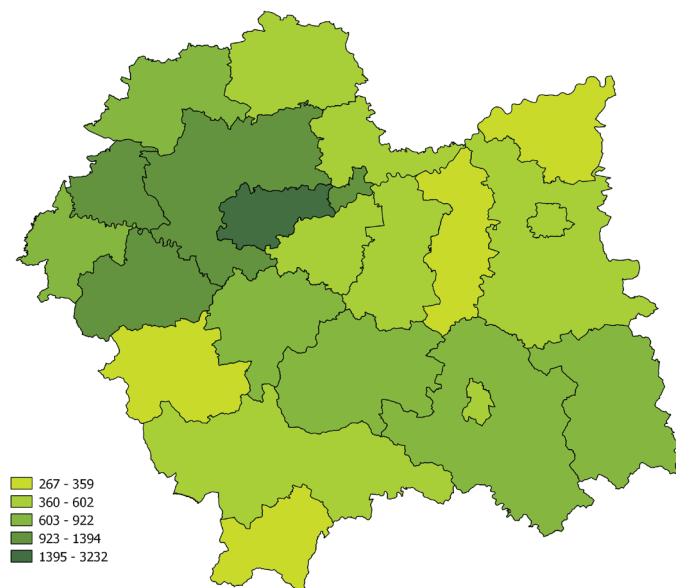
Osoby w tym wieku uczestniczyły przede wszystkim w różnych formach oferujących możliwość podjęcia subsydiowanego zatrudnienia (27,6%), przy czym najczęściej były to roboty publiczne (15,2%). Duża część osób w wieku 50+ wzięła również udział w stażach (26,2%) i w szkoleniach (25,1%). Około 6% bezrobotnych w wieku 50+ otrzymało dotacje na rozpoczęcie działalności gospodarczej. Wśród uczestników usług poradnictwa i informacji zawodowej osoby w tym wieku stanowiły 16,8%.

W dużej mierze wsparcie doradców dla osób w wieku powyżej 50. roku życia polega na wzmocnieniu ich wiary w swoje siły oraz podnoszeniu motywacji. Pomoc doradców skupia się też na analizie dotychczasowych doświadczeń, kompetencji i kwalifikacji, które mogłyby nadal być wykorzystywane, a które wymagają uzupełnienia. Dodatkowo doradcy służą pomocą w wyborze adekwatnej formy edukacyjnej uzupełniającej kwalifikacje (kurs, szkolenie, warsztaty itp.).

W projektach finansowanych ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego szczególny nacisk położono na wsparcie osób w wieku 50+, doświadczających trudności na rynku pracy. Łącznie w okresie 2008-2012 w projektach mających na celu aktywizację zawodową osób pozostających bez zatrudnienia oraz integrację społeczną osób zagrożonych wykluczeniem społecznym w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki rozpoczęło udział ponad 17 tys. osób w wieku powyżej 50 lat.

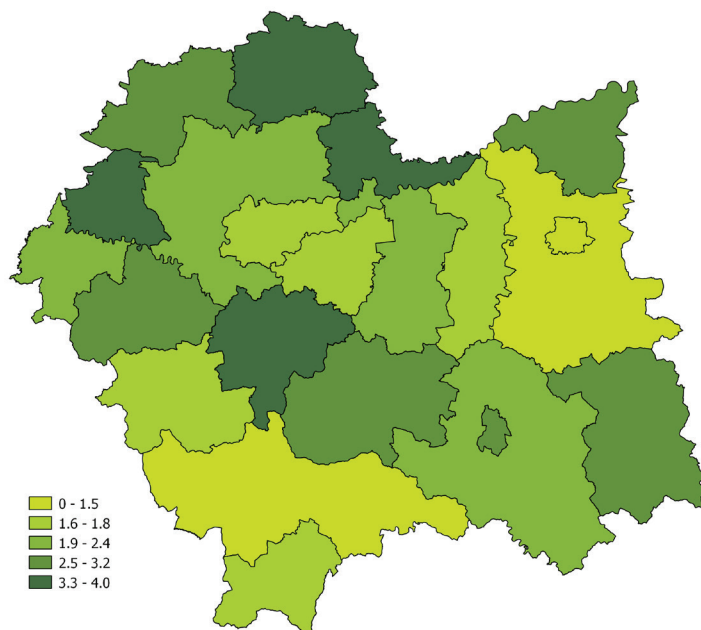
Najwięcej uczestników projektów w wieku 50+ pochodziło z Krakowa oraz powiatów chrzanowskiego, wadowickiego i krakowskiego. Biorąc jednak pod uwagę, że w Krakowie występuje najwyższy w województwie udział tych osób w ogólnej liczbie bezrobotnych (27,8%) to liczba ta nie jest za wysoka.

Mapa 12. Liczba uczestników w wieku powyżej 50 lat w projektach z zakresu aktywizacji zawodowej i integracji społecznej

Źródło: opracowanie własne na podstawie bazy Podsystem Monitorowania Europejskiego Funduszu Społecznego (PEFS)

Mapa 13. Odsetek uczestników w wieku powyżej 50 lat w projektach z zakresu aktywizacji zawodowej i integracji społecznej w ogóle osób w tej kategorii wiekowej

Źródło: opracowanie własne na podstawie bazy Podsystem Monitorowania Europejskiego Funduszu Społecznego (PEFS)

Analizując z kolei mapę obrazującą odsetek uczestników projektów do ogółu osób w danej kategorii wiekowej można, zauważyć że intensywność wsparcia dla osób 50+ powinna być jeszcze wyższa, by można było mówić o jej pełnej adekwatności. Z drugiej strony w odniesieniu do powiatów takich jak: wadowicki i chrzanowski, w których problemem jest duży udział bezrobotnych powyżej 50 lat, można stwierdzić, że wsparcie ze środków PO KL było ukierunkowane odpowiednio do potrzeb.

W 2012 r. zakończyła się realizacja sześciu 3-letnich subregionalnych projektów skierowanych do pozostających bez zatrudnienia osób w wieku niemobilnym zawodowym (powyżej 45 r. ż.). Uczestniczyło w nich 2,7 tys. osób w wieku powyżej 45 lat, w tym 1,6 tys. osób miało przekroczone 50 lat (58,8%). Osoby te zostały objęte kompleksowym wsparciem obejmującym: indywidualne rozpoznanie potrzeb i przygotowanie Indywidualnego Planu Działania (IPD) dla każdego uczestnika projektu, udział w warsztatach mających na celu poznanie technik aktywnego poszukiwania pracy, udział w warsztatach rozwijających m.in. kompetencje społeczne, informatyczne, językowe, czy też warsztatach dających umiejętności godzenia obowiązków rodzinnych z zawodowymi. Ponadto

otrzymały usługi doradcze z zakresu radzenia sobie z typowymi dolegliwościami zdrowotnymi wieku 45/50+, konsultacje z psychologiem, szkolenia zawodowe dostosowane do predyspozycji i aktualnych kompetencji zawodowych uczestnika, staże/praktyki zawodowe oraz usługi pośrednictwa pracy.

Preferencje dla tej grupy wiekowej stosowane są także w projekcie realizowanym przez Wojewódzki Urząd Pracy w Krakowie pt. „Konserwator – program aktywizacji zawodowej osób bez zatrudnienia”.

Konserwator - program aktywizacji zawodowej osób bez zatrudnienia

Celem projektu jest pomoc osobom pozostającym bez zatrudnienia i będącym w trudnej sytuacji na rynku pracy w szczególności tym, które ukończyły 50 lat. Program aktywizacji zawodowej obejmuje kompleksowe wsparcie dla uczestników w postaci: warsztatów poszukiwania pracy z elementami pośrednictwa pracy oraz 6-miesięcznego zatrudnienia subsydiowanego lub stażu zawodowego. Uczestnicy aktywizowani są w instytucjach kultury związanych z ochroną zabytków i dziedzictwa kulturowego. W ten sposób połączono działalność prozatrudnieniową z celami związanymi z kadrowym wsparciem instytucji kultury takich jak: muzea, galerie, biblioteki, domy kultury. Uprawnionymi organizatorami form wsparcia są też organizacje pozarządowe statutowo zajmujące się problematyką ochrony kultury bądź kościelne osoby prawne zarządzające obiektami sakralnymi.

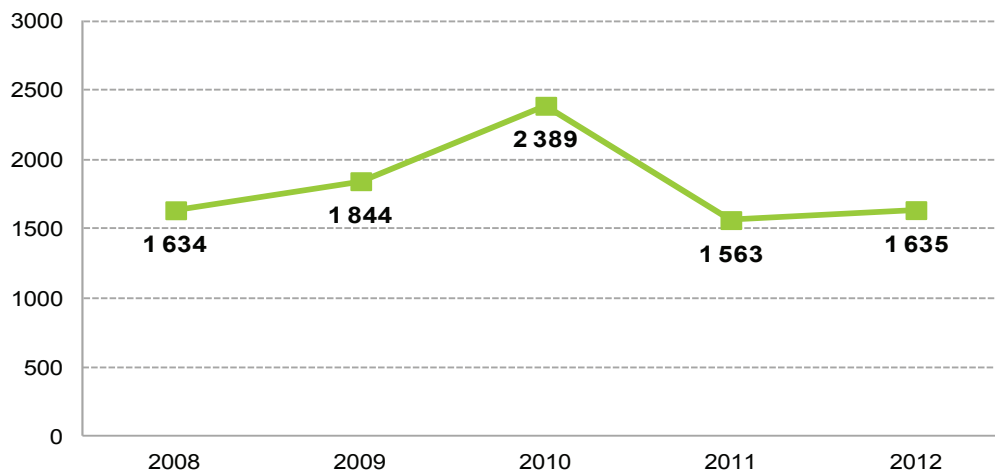
Instytucja realizująca projekt: Wojewódzki Urząd Pracy w Krakowie

Wartość projektu: 10 mln zł

Osoby niepełnosprawne

Dla osób niepełnosprawnych podjęcie pracy zawodowej oznacza nie tylko poprawę sytuacji materialnej, ale – co o wiele ważniejsze – wzrost poczucia własnej wartości. Zatrudnienie jest formą terapii i sprzyja poprawie stanu zdrowia.

Liczba niepełnosprawnych osób bezrobotnych objętych aktywizacją przez powiatowe urzędy pracy

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Wojewódzkiego Urzędu Pracy w Krakowie

W 2012 r. ze wsparcia świadczonego przez powiatowe urzędy pracy skorzystało 1,6 tys. bezrobotnych osób niepełnosprawnych (o 5% więcej niż w 2011 r.) oraz 249 osób niepełnosprawnych poszukujących pracy. Nieco ponad 1/4 niepełnosprawnych objętych wsparciem przez powiatowe urzędy pracy skorzystała z udziału w realizowanych przez nie, w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki, projektów systemowych współfinansowanych ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego.

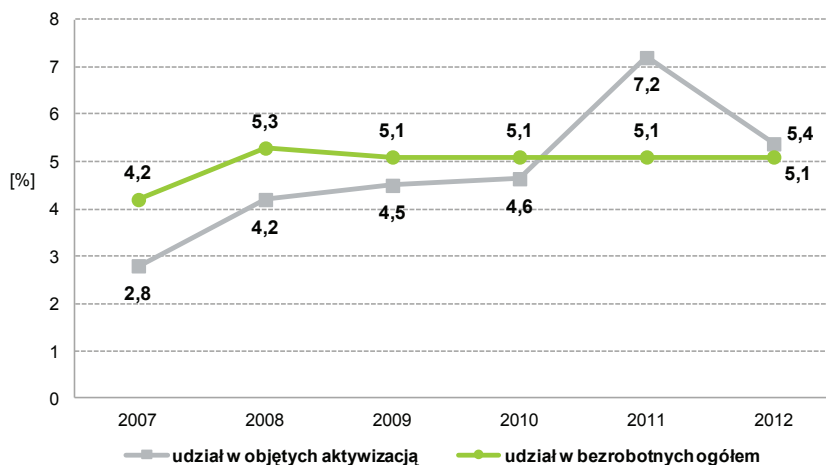
W porównaniu z 2011 r. udział niepełnosprawnych w grupie aktywizowanych bezrobotnych zmniejszył się jednak znacząco, co wynikało ze skupienia w 2012 r. działań aktywizacyjnych na grupie osób młodych oraz osób w wieku powyżej 50 lat. Na wsparcie tych dwóch kategorii bezrobotnych skierowany został przez Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej dodatkowy strumień środków z rezerwy Ministra.

Mimo tego udział niepełnosprawnych w ogólnej grupie aktywizowanych kształtował się nadal na poziomie nieco wyższym niż odsetek, jaki niepełnosprawni stanowią w ogólnej populacji bezrobotnych (5,1% - dane na koniec

2012 r.), co świadczy o tym, że osoby niepełnosprawne w stosunkowo dużym stopniu, w porównaniu do innych grup bezrobotnych, korzystały z różnych form wsparcia oferowanych przez powiatowe urzędy pracy.

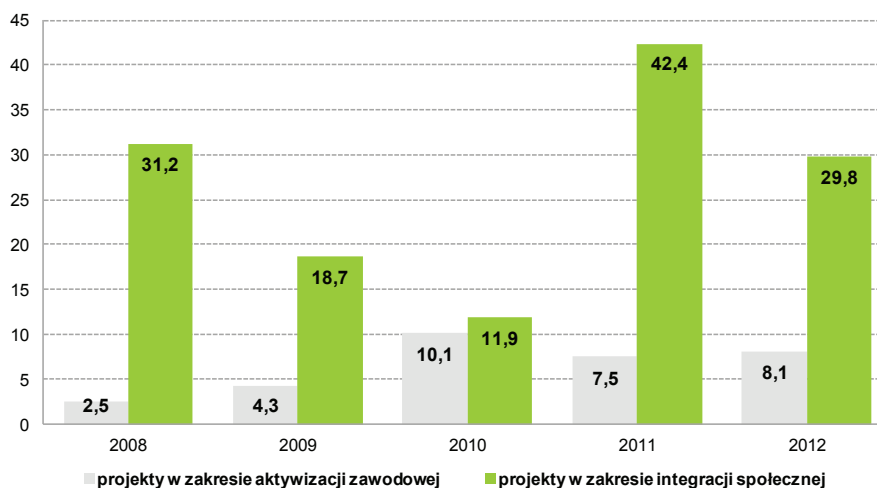
Bezrobotne osoby niepełnosprawne

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Wojewódzkiego Urzędu Pracy w Krakowie

W 2012 roku osoby niepełnosprawne najczęściej uczestniczyły w stażach (36,8%) oraz w różnych formach zatrudnienia subsydiowanego (23%). Na kolejnych miejscach znalazły się szkolenia (19,3%) i prace społecznie użyteczne (14,4%). Na dotacje na rozpoczęcie działalności gospodarczej zdecydowało się 6,4% aktywizowanych przez urzędy pracy osób niepełnosprawnych. Osoby niepełnosprawne stanowiły też 18,2% klientów usług poradnictwa i informacji zawodowej.

Udział niepełnosprawnych uczestników projektów w zakresie aktywizacji zawodowej i integracji społecznej realizowanych w ramach PO KL

Źródło: opracowanie własne na podstawie bazy Podsystem Monitorowania Europejskiego Funduszu Społecznego (PEFS)

W projektach aktywizacji zawodowej i integracji społecznej Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki realizowanych w okresie 2008-2012 pomoc uzyskało prawie 14 tys. osób niepełnosprawnych. Stanowiły one 11,2% ogółu uczestników tych projektów. W znacznie większym stopniu zainteresowanie osobami niepełnosprawnymi przejawiali projektodawcy realizujący projekty w obszarze integracji społecznej i zawodowej. Udział osób niepełnosprawnych w tych projektach wynosił 19,7%, natomiast w projektach ukierunkowanych na aktywizację zawodową – 5,1%. W zakresie aktywizacji zawodowej osobom niepełnosprawnym oferowane było kompleksowe wsparcie obejmujące doradztwo zawodowe, wsparcie psychologiczne, warsztaty z aktywnego poszukiwania pracy, przygotowanie Indywidualnych Planów Działania, szkolenia, staże oraz pośrednictwo pracy. Dodatkowym udogodnieniem był udział asystenta osoby niepełnosprawnej, trenera zatrudnienia wspieranego, trenera osobistego a więc osób, które miały motywować i wspierać osoby niepełnosprawne w podejmowaniu aktywności na rynku pracy.

Podstawowym problemem osób niepełnosprawnych jest właśnie sama niepełnosprawność. Specyficzną potrzebą tej grupy jest kompensacja danej niepełnosprawności w stopniu pozwalającym na samodzielne życie. W związku z tym bardzo istotnym czynnikiem w przełamywaniu bariery gotowości do udziału osób niepełnosprawnych w projekcie jest zapewnienie środków finansowych na pomoce techniczne, takie jak aparaty słuchowe, czy wózki inwalidzkie, dostosowanie architektoniczne lub zapewnienie osobom niepełnosprawnym pomocy innej osoby – asystenta osoby niepełnosprawnej, bądź trenera³⁹. Dzięki preferencjom zastosowanym w projektach z zakresu integracji społecznej i aktywizacji zawodowej osobom niepełnosprawnym ułatwiono uczestnictwo w nich poprzez niwelację barier architektonicznych oraz zakup lub leasing specjalistycznego sprzętu i wyposażenia. Natomiast przykładem projektu, w którym upowszechniana jest metoda trenera zatrudnienia wspieranego jest realizowany od 2011 r. przez Wojewódzki Urząd Pracy w Krakowie projekt pt. „Holownik - nowa usługa aktywizacji zawodowej”.

Holownik - nowa usługa aktywizacji zawodowej

Celem projektu jest wyposażenie pracowników instytucji rynku pracy oraz instytucji integracji i pomocy społecznej w nowe, skuteczne narzędzie aktywizacji zawodowej osób pozostających poza rynkiem pracy – metodę pracy trenera zatrudnienia wspieranego (TZW). Metoda ta jest upowszechniana w 100 małopolskich instytucjach. Dzięki temu do końca 2012 r. z zastosowaniem metody TZW wsparciem zostało objętych około 350 osób zagrożonych wykluczeniem społecznym (w tym niepełnosprawnych), z których prawie połowa została wprowadzona na rynek pracy. Przez cały czas osobom wdrażającym metodę trenera zatrudnienia wspieranego udzielane jest indywidualne i grupowe wsparcie coachingowe oraz superwizyjne. Trener zatrudnienia wspieranego poprzez pomoc klientowi w znalezieniu zatrudnienia, a następnie współpracę z jego pracodawcą i współpracownikami wpływa na jego szybszą i trwalszą aklimatyzację w miejscu pracy. W relacji z klientem pracuje nad wieloma aspektami jego życia: pracą, edukacją, rodziną, czasem wolnym, traktując je jako integralne elementy planowania i podejmowania decyzji związanych z pracą.

Instytucja realizująca projekt: Wojewódzki Urząd Pracy w Krakowie

Wartość projektu: 2 mln zł

³⁹ Poradnik dla projektodawców Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki, dotyczący zwiększenia dostępności wsparcia dla osób wykluczonych społecznie w ramach PO KL, Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, Warszawa, 2009

Trzecia część raportu Rynek pracy w Małopolsce 2012 - Aktywizacja zawodowa i integracja społeczna - koncentruje się wokół problemu bezrobocia, bierności zawodowej i wykluczenia społecznego w kontekście sytuacji na rynku pracy. Przedstawiono tu charakterystykę wsparcia obejmującego aktywizację zawodową i integrację społeczną.

Raport jest dostępny na stronie internetowej Wojewódzkiego Urzędu Pracy w Krakowie www.wup-krakow.pl, w zakładce Małopolski Rynek Pracy

Wojewódzki Urząd Pracy w Krakowie jest instytucją realizującą zadania Samorządu Województwa Małopolskiego w zakresie kreowania polityki rynku pracy. Inicjuje i wspiera skuteczne rozwiązania, które przyczyniają się do realizacji misji WUP Kraków „Kompetentny, wykwalifikowany i pracujący mieszkaniec Małopolski”.

Wydawca: Wojewódzki Urząd Pracy w Krakowie
plac Na Stawach 1, 30-107 Kraków
tel. 12 42 87 870, faks 12 42 29 785
kancelaria@wup-krakow.pl
www.wup-krakow.pl
ISBN 978-83-63961-72-5
ISBN 978-83-63961-84-8

EGZEMPLARZ BEZPŁATNY

